

Rozványi Dávid

Híd Andauba

Színdarab

Szereplők:

<i>Asszony</i>	<i>harminc év körüli, szőke</i>	<i>egyszerű ruha, szoknya</i>
<i>Férfi</i>	<i>harminc év körüli</i>	<i>egyszerű otthoni ruha</i>
<i>Barát (Péter)</i>	<i>harminc év körüli</i>	<i>sapka, lódenkabát</i>
<i>Költő</i>	<i>harminc év körül</i>	<i>borostás, rongyokban</i>
<i>Öregasszony</i>	<i>hatvan év körüli, őszes</i>	<i>harmincas évek divatja szerinti polgári ruházat</i>
<i>Gyerek</i>	<i>tíz év körül</i>	<i>egyszerű otthoni ruha</i>
<i>Öregúr</i>	<i>ötven év körüli</i>	<i>századosi egyenruha a második világháborúból</i>

Versmondó:

A megváltás elmaradt.

De volt tíz napunk, amíg szabadon álmodhattunk. Amikor még egyszer utoljára, azt tudtuk mondani: elég volt!

Az első, soha vissza nem térő szerelem ízét ízleltük tíz napon át.

Amikor elhittük egy pillanatra, hogy kezünkbe vehetjük a sorsunkat. Amikor egy pillanatra nem csak iskolai memoriter volt „hí a haza, itt az idő, most vagy soha!”

És megtanultuk, hogy *soha*.

Álmaink felett láncaltak dübögése volt a Requiem.

(Egy szoba, egy asztal jobbra, rajta egy rádió, előtte két fotel, pohárszék és egy vaskályha. A háttérben alakok állnak, egy költő, egy öregasszony, egy gyerek és egy öregúr, csak a körvonaluk látszanak. A rádióban az Egmont-nyitány szól.)

Asszony: *(balról bejön, egy bőrönddel a kezében. Középen megáll, leguggol, kinyitja a bőröndöt és rendezgetni kezdi. Feláll, a rádiót áttekeri. Most már az „Oly távol messze van hazám” szól – Boros Ida előadásában. Visszaguggol és folytatja a pakolást.)*

Férfi: *(jobbról bejön, félúton az asszony felé megáll és csendben nézi. A zene elhalkul.)*

Asszony: *(anélkül, hogy felnézne)* Elkészültél? Éjfélkor jön a teherautó, indulnunk kell.

Férfi: Még mindig nem tudom, hogy jól tesszük-e, hogy elmegyünk.

Asszony: Megbeszéltük. Mennünk kell.

Férfi: *(hallgat, majd leül a fotelba)* Ezerszer beszéltünk róla, de egyszer sem beszéltük meg. Olyan könnyen nem mond le az ember a hazájáról.

Asszony: *(felcsattan és szinte kiabálva mondja)* Magyarország már nem haza többet! Már régen nem az. Gyerekkorunkban még talán az volt, de ma már nem az!

Férfi: A haza mindig haza marad.

Asszony: *(cinikusan)* Lózung, ugyanolyan lózung, mint amiket a kommunisták mondanak. Ne feledd el, hogy mit tettek velünk.

Férfi: Bebörtönöztek. És? Kiszabadultam, itt vagyok.

Asszony: Te a könnyebbik részt választottad, de engem itt hagytál. Te legalább büszke lehetél magadra, te voltál a nagy és hős ellenálló, méltó fia a horthysta tiszttapának, de nekem mi maradt? A várakozás. A félelem, hogy mi van veled, hogy nem akasztottak-e fel, hogy nem csinálok-e bohócot magamból azzal, hogy így várlak.

Férfi: Ha felakasztottak volna, a hóhért kiszámlázzák neked.

Asszony: Cinikus vagy. Valamikor nem ilyen voltál. Emlékszel? Amikor megkérted a kezem, azt ígérted, ha igent mondok, sohasem hagysz magamra. Mégis, évekre eltűntél. Hazudtál.

Férfi: Nem én tehettem róla. Vittek.

Asszony: De igen! Te tehetsz erről is! Ha megülsz a fenekeden, akkor nem vittek volna el. Kellett neked ellenszegülni! Be kellett volna fogni a szádát. Értem, ha magadért nem is.

Férfi: Kommunizmus van, előbb-utóbb azokat is elviszik, akik a fenekükön megülnék.

Asszony: Időt nyertünk volna! És ki tudja, talán addig a kommunizmus is megbukott volna.

Férfi: A forradalomnak vége, most már örökre a nyakunkon maradnak a komcsik, legalábbis a mi életünkben.

Asszony: Ha már rám nem gondolsz, legalább magadra gondolj. Évfolyamelső voltál az egyetemen, a jövő nagy ígérete. Aztán egy éjszaka elvittek. És amikor szabadlára kerültél, örülhettél, hogy kőművesnek felvettek. Stikában.

Férfi: Most legfeljebb nem tervezem, hanem építem a falakat.

Asszony: Ne hazudj! Éjszaka alig aludtál, mert amikor hazaértél, írtad a könyveidet, amikről tudod, hogy úgysem fogja soha senki sem kiadni, hacsak el nem megyünk innen. Tartozol annyival a tehetségednek, hogy kimenjünk Nyugatra és érvényesülhetsz. Nem szabad elpazarolnod, ami vagy. Gondolj a gyerekeinkre.

Férfi: Nincsenek gyerekeink. De ha lennének, nem ér többet, ha a becsületet hagyjuk rájuk?

Asszony: A francba a becsülettel! Férfiak találták ki, hogy meneküljenek az élettől. Megmondtam! Nem lesznek gyerekeink. Ide nem szülsz gyereket, ezeknek.

Férfi: Ne mondj ilyet. Ehhez nincs jogod.

Asszony: De igenis, van jogom! Miattad ment el a gyerekem.

Férfi: Nincs igazad.

Asszony: Amikor hazajöttél a börtönből és ott álltál az ajtóban, boldog voltam. Igaz, hogy már csak egy cselédszoba maradt nekünk, tudtam, hogy nyomorogni fogunk, de arra gondoltam, hogy most már örökre együtt leszünk. És csak ez számít.

Férfi: Emlékszem a pillanatra... Megálltam az ajtóban és kerestem a szemedet. Féltem.

Asszony: Mitől?

Férfi: Hogy kellek-e még neked. Útközben megláttam magam egy kirakatban. Lefogytam, beesett az arcom, meggörnyedtem, rongyokban jártam, már nem az a férfi voltam, akibe beleszerettél.

Asszony: Nem láttam, hogy megváltoztál volna... Csak örültem neked. Emlékszel, milyen boldog voltam, amikor pár hónap múlva megtudtam, hogy gyerekünk lesz. De aztán jött november negyedikének hajnala. Még nem hallottam semmit sem, csak összekoccantak a poharak a szekrényben. Aztán kinyitottam az ablakot, meghallottam a dübörgést és megláttam a tankokat, amint jönnek végtelen sorban. És olyan fájdalmat éreztem a méhemben, mint még soha. Elvetéltem. És te nem voltál mellettem, mert bent voltál a városban, nem is tudom, mit szervezkedtél éppen, mert az olyan lózungok, mint a haza meg a szabadság, fontosabb volt neked, mint én és a gyerekem. Elárultál.

Férfi: Igazad van. Bocsáss meg. Tényleg elárultalak.

Asszony: *(a férfi ölébe ül)* Hidd, el, hogy te vagy a legfontosabb nekem az életben. De nem bírok itt élni. Tudod, hogy elkezdődtek a letartóztatások, előbb-utóbb hozzád is eljutnak. És akkor megint egyedül maradok. És azt már nem bírom ki. Mindjárt itt lesz a teherautó, ki-megyünk a határig, át az andai hídon és szabadok leszünk. Te végre lehetsz valaki, én meg gyerekeket szülsz neked. Boldogok leszünk. Akkor most én mondok egy lózungot, de ez legalább igaz: az a híd Andauba a boldogságunkhoz vezet.

Férfi: Talán... *(nem tudja befejezni a mondatot, csöngetnek. Az asszony boldogan felugrik és kiszalad. Pár pillanat múlva letörten egy férfival tér vissza, a Baráttal. Az asszony a szín szélén marad, némán és gyűlölettel figyeli a férfiakat.)*

Barát: Szervusz.

Férfi: Szervusz, Péter. *(kezet fognak)*

Barát: Azért jöttem, hogy hívjalak.

Férfi: Hova?

Barát: Harcolni. A hegyekben még folyik az ellenállás. A felfordulásban szereztünk fegyvert, ismerünk minden zezugot, nem adjuk fel. Már nem tarthat sokáig. Ha látja a Nyugat, hogy nem adjuk fel, nem tehetik meg, hogy cserbenhagyjanak. Akkor mindent elárulnának, amit eddig hirdettek.

Férfi: Te sohasem adod fel. Negyedikén is ezt mondtad. És hol vannak a megígért felszabadítók?

Barát: Ha nem jönnek, magunk verjük ki a ruszkat. Ahogy októberben kivertük Pestről is őket.

Férfi: Fantaszta vagy. Nem vertük ki őket, ők maguk vonultak vissza. Azt hiszed, a világ legerősebb hadseregét meg lehet állítani pár palackkal és mordállyal? Legfeljebb egy-két járőrt tudtok lekapcsolni. Akkor majd tankokat küldenek.

Barát: Akkor majd molotov-koktélokot dobunk rájuk.

Férfi: És mire mentek azzal, ha elevenen megégették pár szerencsétlen ruszkit, akik még azt se tudják, milyen országban vannak? De ha sikerülne is, legfeljebb bombázókat küldenek. Azokra mit dobáltok? Kövekkel fogtok az atombombák ellen harcolni?

Barát: Nem lehet, hogy örökre így maradjon minden. Gyáva vagy. Egyszerűen, szimplán gyáva vagy!

Férfi: *(felcsattan)* Gyáva? Nekem, mondd? Én voltam börtönben, nem te! Rám mondták ki a halálos ítéletet, nem rád! Én már megtettem azt, ami a kötelességem!

Barát: És én? Én huszonharmadika óta nem tettem le egy percre sem a fegyvert. Se negyedikén, se decemberben. Kész vagyok meghalni a hazámért.

Férfi: *(kicsit lehiggadva)* De ez nem jelenti azt, hogy ne tudnám használni az eszemet. A Szovjetunió mint minden birodalom, nem engedheti meg magának, hogy egyetlen csatlósa is elszakadjon tőle. Bármilyen áron meg kell akadályoznia, különben széthull az egész rendszer, amit kiépítettek. Magyarország gyenge, nem lett volna szabad forradalmat kirobbantani, csak ha már a határainkon áll a NATO. Vegyük már végre tudomásul, hogy egy független Magyarország senkinek sem az érdeke! Csak a mi örült álmunk.

Barát: Mégis ott voltál, amikor harcolni kellett.

Férfi: Tévedtem. Magával ragadott a pillanat. Hogy egyszer én is tehetek valamit.

Barát: És most? Utoljára kérdezem, jössz velem harcolni?

Férfi: Nem. Isten áldjon. *(kezet nyújt a másiknak, de az nem viszonzza, kiviharzik a színről)*

Asszony: *(a Barát után néz)* Büszke vagyok rád. A barátod örült, de te legalább józan maradtál. Végre nem árultál el.

Férfi: Nem örült. Magyar. Néha elgondolkozom, hogy vajon mi magyarok, miért vonzódnak annyira a veszített ügyekhez, az ostobának tűnő hősiességhez. És nem tudom, melyikünknek volt igaza. Ha még valaha lesz Magyarország, akkor csak azért lesz, mert vissza tudunk emlékezni ezekre az örültekre. És kihúzzuk magunkat, hogy legalább egyszer az életben megmu-

tattuk, ha nem is a világnak, de legalább magunknak, hogy mi is az a becsület. Emlékezni fogunk. A pesti srácokra, a Corvin köziekre, a Széna téierek, az összeesküvőkre.

Asszony: De csak akkor lesz haza és becsület, ha lesznek emberek, akik visszaemlékezhetnek, ha nem hal meg mindenki a harcokban, ha nem végeznek mindenkit ki. Talán a hazáért meg kell alkudnunk. Hogy ne csak szép eszmék maradjanak, hanem gyerekek is.

Férfi: Igazad van. És pont ezért kell maradnunk. Hogy a gyerekeink itt nőjenek fel.

Asszony: Majd visszatérünk, ha ezek elmennek.

Férfi: Tudod jól, hogy ha egyszer el is mennének, legfeljebb mi térünk vissza, a gyerekeinknek semmit sem fog jelenteni ez a föld. Miért hagynák ott a Coca-Cola öntözte földeket ezért a nyomorért? Mert ne áltassuk magunkat, Magyarország sohasem lesz gazdag. A te szüleid is Erdélyből menekültek át Trianon után, mégsem költöztetek vissza.

Asszony: Ez más. Nekik Erdély és Pest ugyanúgy Magyarország volt. Amerika nem Magyarország. Onnan visszajönnénk, ha egyszer lenne miért.

Férfi: Ha erre várunk, sohasem lesz miért. Valamiért mindig lesz okunk halasztani a hazajövetelt. Egy megoldás van: itt maradni. Talán, ahogy ő teszi. *(int az ajtó felé, a barátja után)*

Asszony: Őérte nem kár. Őrült.

Férfi: Mindenkiért kár. Még azokért a szerencsétlen ruszki katonáért is, akit meg fog ölni.

Asszony: Neki nincs senkije. Egyedül van. Hősködhöz. Nem fog senki sem sírni utána.

Férfi: Te sem?

Asszony: Mit akarsz ezzel?

Férfi: Tudod. Péter nemcsak az én barátom, hanem a te...

Asszony: *(a férfi szavába vág)* Nem volt köztünk semmi sem!

Férfi: Szeretted. Még most is? Egy nő csak azt tudja ilyen halálosan gyűlölni, csak annak tudja tiszta szívből a halálát kívánni, akibe a szíve mélyén szerelmes.

Asszony: Gyűlöllek.

Férfi: Tudom. De lehetséges, hogy csak pár percünk van arra, hogy döntsünk az életünkről. Szembe kell néznünk magunkkal.

Asszony: Ehhez akkor sincs jogod. Nem vagyok a tulajdonod, hogy a lelkem legmélyében turkálj.

Férfi: *(dühösen)* És mihez van? Amióta kijöttem a börtönből, egyfolytában azon kell rágódom, hogy valóban szeretsz-e, vagy csak tisztességből tartasz ki mellettem! Hogy valóban én vagyok az, akivel össze akarod kötni a sorsodat, vagy csak egy történelmi véletlen, hogy egyszer éppen nekem mondtál igent a templomban?

Asszony: Ha tudni akarod: most úgy érzem, örültség volt. Nincs már bennünk semmi közös. Gyűlölöm az ideáidat.

Férfi: Valamikor szeretted.

Asszony: Igen. Akkor még én is hittem. De azóta felőrölt a sorsunk. Te maradtál az, aki voltál. Én megváltoztam. Te mindig valami nagy és magasztos ügyben gondolkoztál. Én abban, hogy legyen kenyér az asztalon, hogy ne halljunk éhen, hogy legyen ruhád, persze ezek alantas dolgok...

Férfi: *(elgondolkodik)* Bocsáss meg. Igazad van. Sohasem köszöntem meg ezeket a dolgokat.

Asszony: Már késő. Nem tudom azt mondani, hogy szívesen és szerelmesen a nyakadba borulni. Kiüresedtem. Megöregedtem.

Férfi: Ki tudnád még mondani, tiszta szívvel, nem kötő- vagy szitokszóként, hogy szeretsz?

Asszony: Azt hiszem, már nem. Talán egyszer.

Férfi: Neki ki tudnád mondani?

Asszony: Soha nem mondtam ki, soha nem mondanám ki neki. Ha egyszer képes lennék kimondani, csak neked tudnám. Te vagy a férjem.

Férfi: Tudom. De már nem engem szeretsz.

Asszony: *(először fel akar csattanni, de aztán lehajtja a fejét)* Mióta tudod?

Férfi: Amikor szabadultam, először csak azt éreztem, hogy van valami közöttünk. Mintha falat emeltek volna közénk a távol töltött évek. Tudtam, megváltoztam. A börtön mindenkiben nyomot hagy, más ember lettem, azt hittem, idő kell ahhoz, hogy ezt az új embert is meg tud szeretni.

Asszony: Próbáldalak, hidd el.

Férfi: Tudom, éreztem. Hálás voltam, amikor megpróbáltál átölelni, de ha visszaöleltelek, önkéntelenül is megfeszültek az izmaid. Ha nagy néha egyedül voltunk és szeretkezhettünk volna, éreztem, hogy nincs benned tűz, mintha egy rongybabát öleltem volna.

Asszony: Észrevetted?

Férfi: Igen. Ti nők azt hiszitek, hogy könnyű egy férfit becsapni. De csak a szátokkal tudtok hazudni, a testetekkel sohasem.

Asszony: Szerettem volna jó feleséged lenni, de nem ment. Nem tudtam parancsolni magamnak. De ebből jöttél rá?

Férfi: Nem. Ne becsülj túl. Hinni akartam, hogy elmúlik. Aztán... Mint egy rossz lányregényben.

Asszony: Mi történt?

Férfi: Egy éjszaka álmodban kimondtad Péter nevét. Szerelmesen, szenvedéllyel suttoztad. Ahogyan talán sohasem mondtad ki az enyémet. Elcsépett fordulat, ponyvaregénybe illő.

Asszony: Csak álom volt, nincs jelentősége.

Férfi: Lehet. Mégis, attól kezdve félttem az éjszakáktól. Hogy még egyszer kimondod a nevét, hogy amit csak gyanítottam, bizonyossággá válik.

Asszony: Akkor most miért téped fel a sebeket?

Férfi: Mert tudnom kell, hogy miért akarsz elmenekülni. Mi elől?

Asszony: Úgy érzed, hogy előle akarok menekülni? Hogy nem a kommunistáktól félek, hanem az érzéseimtől?

Férfi: Igen. Ezért akarom tudni, hogy pontosan mit érzel.

Asszony: Szerinted én tudom?

Férfi: Talán nem. De mégis többet tudsz, mint én.

Asszony: Egyedül voltam. Te börtönben voltál, de én is. Egy politikai elítélt feleségének lenni ugyanolyan börtön volt, legfeljebb kicsit szabadabban mozoghattam. A barátaink, a rokonaink mind magukra hagytak. Nem volt senki, aki mellettem állt, vagy legalább meghallgatott

volna. Leprás lettem, veszélyes mindenkire, akit együtt láttak volna velem. A szüleimen kívül csak egy emberre számíthattam. Péterre. És ez nagyon sokat jelentett nekem. Ő meglátogatott és meghallgatott.

Férfi: Szerelmes voltál belé?

Asszony: Nem. Inkább csak kétségbeesetten kapaszkodtam belé. Nehogy azt hidd, hogy bármi is történt közöttünk, meg sem érintett. Csak ott volt.

Férfi: Nem számít, hogy testileg mi történt vagy mi nem történt közöttetek. Lélekben így is megcsaltál.

Asszony: Nem igaz. Hűséges voltam hozzád. Te voltál hűtlen.

Férfi: Én? Ha akartam volna, akkor sem tudtalak volna megcsalni. Kivel? A tetvekkal a cellákban?

Asszony: A hűség nem azt jelenti, hogy nem fekszel le mással, vagy hogy nem szeretsz más. A hűség ennél sokkal több: hogy ott állunk a másik mellett, amikor annak szüksége van ránk. Hogy bármi is történik, a társad tudja, hogy nincs egyedül. Hogy velem biztonságban van.

Nekem nem az számít, hogy kit szeretsz, hogy másnak mit adsz. Csak az, hogy én mit kapok tőled – és én mit adhatok neked.

Férfi: És szerinted én cserbenhagytalak? Nem számít, hogy úgy éreztem, hogy tennem kell valamit a hazámért? Érted is?

Asszony: Kérte ezt valaki tőled? Kértem én ezt?

Férfi: Nem. De úgy éreztem, tartozom magamnak ennyivel, hogy amit lehet, megtegyek. Hogy tudjak majd a gyerekeim szemébe nézni, ha megkérdezik, hogy mit tettem a zsarnokság ellen.

Asszony: Megint csak te. Hogy te mit éreztél, hogy te hogyan tudnál a gyerekeid szemébe nézni. Nem látod, hogy közben mindent elveszítettél: engem és a születendő gyerekünket is?

Férfi: És a haza?

Asszony: Az már csak egy szó. Már senki sem hisz benne, csak az olyan örültek, mint te, vagy a barátod. És ez is hiábavaló. Tudod, ha legalább a legkisebb esélye lett volna annak, hogy sikerüljön, hogy valamit is elérjete, talán még én is azt mondom, hogy jól tetted. De komolyan gondoltad, hogy a világ legnagyobb birodalma ellen egy olasz vígoperába illő összeküvéssel felvehetitek a harcot? Hogy a saját halálos ítéleteken kívül bármit is elérhettek?

Férfi: A mai eszemmel tudom, hogy semmi esélyünk sem volt. Talán akkor sem volt semmi esély, de a tehetetlen sodródásnál még ez is jobbnak tűnt.

Asszony: És ezért érdemes volt feláldoznod engem is?

Férfi: Miért kellett volna választanom?

Asszony: Mert az életben mindig választani kell. Ti férfiak azt hiszitek, hogy mindent megkaphattok. Egyszerre nem lehetsz nemzeti hős és férj. Nem megy.

Férfi: Emlékszel, amikor beléd szerettem, mit mondtam?

Asszony: Hogy szeretsz.

Férfi: De azt is mondtam, hogy miért. Nem azért mert szép vagy, nem azért, mert okos, nem azért, mert jó...

Asszony: Már akkor is le tudtad lombozni az embert... Egy igazi sármőr.

Férfi: ...hanem azért, mert benned megtaláltam a teljességet. Mert te az vagy, aki mellett önmagam lehetek, aki mellett nem kell szerepet játszanom, nem kell megváltoznom, úgy fogadsz el és úgy szeretsz, ahogy vagyok. És szereted az ideáimat is, mindazt, amiben hiszek, ami miatt érdemes élni, ami miatt az élet több, mint létezés.

Asszony: Nagyon örültem szerelmes, vagy részeg lehettem, ha ilyeneket mondtam. Vagy nagyon gyerek.

Férfi: Valahol egyszer azt olvastam, hogy a szeretet nem az, amikor egymásra nézünk, hanem az, amikor közösen nézünk ugyanabba az irányba. Ezt éreztem meg benned.

Asszony: Valamikor talán igaz volt. Amikor megismertelek, akkor még voltak távlatok, volt jövőnk. A háború után voltunk, minden elpusztult, az ország tizede meghalt, a másik tizede Isten tudja, merre jár, mégis, béke volt, legalább a díszleteiben demokrácia, élni akart mindenki és dolgozni. Nem törődtünk azzal, hogy a politikusok mit tesznek, hogyan marják egymást, kiket tartóztatnak le, csak azzal, hogy engedik, hogy éljünk. Azt hittük, hogy végre jó irányba mennek a dolgok, ha majd kimennek az oroszok, akkor végre saját kezünkbe vehetjük a sorsunkat. Addig meg majdcsak kibírjuk valahogy. Addig építhetjük a saját kis világunkat. Nekem te voltál a kis világom.

Férfi: Most már tudjuk, hogy hazugság volt az a világ is, csak névleg demokrácia, olyan köztársaság, aminek el kellett pusztulnia, hogy helyet adjon egy új diktatúrának. Mégis reméltünk, szervezkedtünk, hátha jobb lesz...

Asszony: Ne hidd azt, hogy nem hittem mindabban, amiben te is, nem játszottam meg magamat. Szerettelek, szerettem az ideáidat is. Őszintén mondtam ki minden szót, de elvették tőlünk a távlatokat. Ha nem rád néznék, hanem veled együtt valamerre, akkor csak a börtönfalat látnám. Ezért inkább csak téged nézlek.

Férfi: Csak a meztelen embert, eszmék nélkül?

Asszony: Hát nem érted? Minden, amiben hittél, már nincs. Elpusztult, minden szétrohadt. Volt pár örült nap, amikor elhittük, mert el akartuk hinni, hogy még létezik valahol, de annak vége. Mindennek. Csak mi maradtunk egymásnak. Ez az utolsó, ami még megmaradt neked. És ha még meg akarod őrizni azt, ami a régi idealista énedből megmaradt, engem kell megőrizned. Ha fellengzős akarnék lenni, azt mondanám, én vagyok az utolsó eszméd, a szerelem. És én nem akarok itt élni. Megfulladok.

Férfi: Mondd, szeretsz még engem?

Asszony: Már megint kezdod? Veled akarok élni, boldog akarok lenni veled, de nem várd azt, hogy ki is mondjam. Most nem tudom.

Férfi: Rossz férjed voltam, tudom. Tönkrement mellettem az életed. Egy elítélt feleségként semmire sem vihetted. Okosabb voltál, mint én, mégis melós lettél...

Asszony: A munka senkinek sem ártott meg. A fizikai munka sem. Azt hiszem, a régi életünkben, a régi világunkban, még negyvenöt előtt, ez volt az egyik legnagyobb bűn, amit elkövettünk: lenéztük azt, aki a két kezével keresi a kenyerét. A te apád katonatiszt volt, az enyém polgári egzisztencia... A munkás-paraszt szitokszó volt. Most aztán itt van a munkás-paraszt kormány a nyakunkon. Ilyen a történelmi igazságszolgáltatás. A baj csak az, hogy senki sem lett boldogabb ettől.

Férfi: A forradalmak mindig erről szólnak. Nem arról, hogy annak legyen jobb, aki eddig alul volt, hanem arról, hogy az elnyomottak, a senki létbe szorítottak végre bosszút állhassanak azokon, akiknek több jutott, hogy földig rombolják, amit az előző hatalmasok felépítettek. Hogy ha mindent elpusztítottak, mindenkit megöltek, ők legyenek a hatalmasok.

Asszony: *(énekelni kezd:)*

A múltat végképp eltörölni

Rabszolga-had indulj velünk!

A Föld fog sarkából kidőlni,

Semmik vagyunk, s minden leszünk! *(Felnevet)*

Férfi: *(vele nevet)* Nem hittem volna, hogy valaha az életbe énekelni fogod az internacionálét!

Asszony: *(rámosolyodik)* Nem hittem volna, hogy ma este még együtt fogunk nevetni. *(elkomolyodik)* De éppen azt mondod, amit én. Ha itt maradunk, akkor mi is annak a múltnak a részei leszünk, amit el akarnak törölni. És ezeknek sikerülni fog. Ezeknek minden sikerül.

Férfi: Miért vagyunk még együtt? Miért maradtál mellettem?

Asszony: Mert sze... *(elharapja a szót)* Megfogadtam, hogy nem mondom ki ezt a szót, csak a határ túloldalán. Szabad földön, szabadon.

Férfi: Tudod, néha elgondolkozom azon, hogy miért maradtunk együtt. Valamikor igent mondtál rám, de ma már örülségnek tartod. Akkor mégis miért? Valami rosszul értelmezett hűségből? Miért élünk együtt?

Asszony: Nem tudom. Talán csak a tehetetlenség. Vagy egyszerűen már annyit sem számítottunk egymásnak, hogy kitörjünk a sorsunkból és kitépjük a másikat magunkból. Mintha már nemcsak arról mondtunk volna le, hogy együtt boldogok legyünk, hanem arról is, hogy külön-külön.

Férfi: Azt hiszem, erről nemcsak mi tehetünk...

Asszony: Hanem?

Férfi: A rendszer, amiben élünk. Az antant, a nácik, a kommunisták belénk verték, hogy semmire sem vagyunk képesek, hogy felesleges bármit is tennünk, küzdenünk, reménykednünk, úgymint mások döntenek a sorsunkról, nélkülünk. Először, Trianonban, mint nemzet tanultuk meg a tehetetlenség törvényét, most már leszivárgott, mint egy ravasz mérgező az egyéni sorsunkba is. A sejtjeinkbe íródott a szolgamentális. Talán ezért adtuk fel a reményt, hogy boldogok lehetünk még akár csak a magánéletben is.

Asszony: Nem érted, hogy éppen ezért kellene elmennünk egy másik, egy szabad országba? Ott talán újra megtanulhatjuk kézbe venni a sorsunkat.

Férfi: Pont ez a szolgamentális, amiről beszélek. Először a belső szabadságot kellene megteremtünk, csak utána jöhetne a külső. A mérget magunkban hordozzuk: ha disszidálunk, bárhova is megyünk, kivethetetlenül bennünk él, mint egy rákos daganat.

Asszony: Megint filozofálsz... Pedig a kérdés egyszerű: menjünk vagy maradjunk?

Férfi: Ezt akarom én is tudni! De nem lehet így leegyszerűsíteni a kérdést.

Asszony: Akkor másképp teszem fel: vagy engem választasz, vagy a már nem is létező hazádat. Ennyi.

Férfi: Jöhetnek nyilasok, nácik, kommunisták, ezek csak a történelem epizodistái, a haza örök.

Asszony: És én nem? És a szereteted, amiről azt mondtad, soha nem múlik el? Vigyázz, mit válaszolsz!

Férfi: Tudod, kamasz koromban, amikor túlsordult bennem a világfájdalom, a gyóntatómnak panaszkodtam, hogy velem csupa rossz történik. Akkor azt adta fel penitenciának, nyissak egy füzetet és minden nap írok le legalább három jó dolgot, ami történt velem. És valóban: ahogy írtam, rájöttem, hogy jó az életem. Aztán persze felnőttem és abbahagytam... De amikor

kijöttem a börtönből és eljött az az éjszaka, amikor kimondtad Péter nevét álmodban, úgy éreztem, hogy nincs miért folytatni, mégis elővettem egy új füzetet és írni kezdtem, hogy milyen jó történt velem

Asszony: Félelmetes vagy, mint egy örült. Nyilvánartást vezettél róla, a legtitkosabb pillanatainkról, erre még az ÁVÓ sem volt képes. És mire jutottál?

Férfi: Rászorítottam magam arra, hogy minden nap keressem a jót, amit tőled kapok. Ha csak egy mosoly, ha csak annyi, hogy nem voltál rosszkedvű, még azt is... De még így is. Alig találtam valami jót a közös életünkben. Rá kellett jönnöm, hogy nincsenek közös örömeink, nincsenek boldog pillanataink. Igazad van... Csak a tehetetlenség tart össze minket.

Asszony: Vagy már az sem.

Férfi: Ezért szeretném, ha őszintén magadba néznél: akarod folytatni?

Asszony: Te vagy a férjem.

Férfi: Akkor úgy teszem fel a kérdést: ha nem én lennék a férjed, hanem másvalaki, akkor is menekülni akarnál az országból?

Asszony: Hagyd már ezt. Te vagy a férjem és kész, hagyjuk az üres filozofálást.

Férfi: De csak a játék kedvéért: ha nem velem, hanem Péterrel lennél, akkor is menni akarnál?

Asszony: Gyűlölöm azt az embert.

Férfi: Tudom. De már mondtam, hogy egy nő csak azt képes ennyire gyűlölni, akibe szerelmes, de ezt a szerelmet nem élheti meg.

Asszony: És ti férfiak mások vagytok? Úgy teszel, mint egy olimposzi isten, aki csak nézi az emberek gyötrődéseit, mintha állatok lennének, úgy tanulmányozza őket.

Férfi: Mi férfiak már megszoktuk a visszautasítást, ezért nem haragszunk meg a nőkre, ha nem kellünk nekik. Eggyel több vagy kevesebb, mit számít? De te más vagy. Hiába vagy halálosan szerelmes Péterbe, nem vallanád be magadnak, ezért inkább gyűlölöd. Azt mondtad, gyűlölöd az ideáimat, pedig te még nálam is nagyobb idealista vagy: hiszel a házasságunkban.

Asszony: *(elgondolkozva)* Még ha igaz is lenne, hogy szerelmes vagyok Péterbe, mi változna ettől? Amit benned nem szeretek, amitől rettegek, benne még jobban megvan...

Férfi: De ez a rettegés nem olyan, mint amit szakadék szélén érez az ember? Fél tőle, de mégis vonzza, szíve legmélyén szeretne elrugaszkodni és repülni... Tudja, hogy belehalna, de sejti, lehet, hogy az a pár másodpercnyi repülés többet érne, mint az egész addigi élete, vagy az, ami a földhözragadt létezésben még várna rá. Amikor láttalak Péterrel, ezt éreztem. Hogy én, a földhöz ragadt férj itt tartalak, de szíved szerint Péterrel repülnél. Szegény fiú. Mindig melletted állt, mindig segített neked, de te féltél tőle és szándékosan taszítottad, bántottad, megpróbáltad elmarni magad mellől.

Asszony: Talán igazad van. De túrte. Szinte minden nap meglátogatott, de sohasem volt hozzá egy kedves szavam se. Talán valóban féltem, hogy elég egy kedves mosoly felé, viszonzozza és elveszek. Egészen, amíg haza nem jöttél...

Férfi: Akkor mi történt? Már nem egyedül voltál magányos, hanem velem.

Asszony: Akkor biztonságban éreztem magam, mert igaz, hogy már más ember lettél, igaz, hogy legtöbbször gyűlöltelek, hogy magamra hagytál, de mégis: itt voltál. Ahogy anyám mondogatta kislánykoromban: rossz a rossz, de a nincs az rosszabb. És te voltál. Végre volt kiért élnem, egy hús-vér emberért, nemcsak egy múltbéli emlékéért.

Férfi: És Péter? Iránta mit éreztél?

Asszony: Elhatároztam, hogy ha kettesben leszünk, megköszönöm neki. De soha többet nem voltunk kettesben. Ha találkoztunk, csak veled beszélgetett, átnézett rajtam.

Férfi: És még jobban meggyűlölted ezért?

Asszony: Nem, csak csendben tudomásul vettem, hogy vége. Annyi mindent elveszítettem az elmúlt évtizedben, ahogy mondtad: eggyel több vagy kevesebb, nem számít. És azt hiszem, jobb is így.

Férfi: És ha ő kérne meg, hogy maradj itthon, nem én?

Asszony: És ha ő el akarna vinni innen? Nincs értelme az egésznek. Elmegy a hegyekbe harcolni, pár hét és halott lesz, de remélem, mi akkor már a határon túl leszünk. Majd az utókor feljegyzi, hogy ő volt a hős, de mi életben leszünk. Magunk mögött hagyjuk a kommunizmust, mint egy rossz álmot.

Férfi: És te Pétert, mint egy halottat, az út szélén. Tudnál így boldog lenni?

Asszony: Azt hiszem, az elmúlt tíz évben az a legszörnyűbb, hogy igen. Tudnék boldog lenni, nem számítana, hogy kik haltak meg, kik vannak börtönben, kitelepítve, csak az, hogy én élek és nem kell félnem. Az elmúlt tíz év mindent kielegetett belőlem, csak egyetlen ösztön maradt meg: élni és nem félni. És november negyedikén bizonyossá vált, hogy sohasem fogunk megszabadulni a kommunistáktól, Magyarországon már sohasem lehet félelem nélkül szabadon élni.

Férfi: És olyan fontos a szabadság? Ha a haza csak egy lózung neked, akkor a szabadságért miért lennél képes mindent, beleértve engem is, feláldozni?

Asszony: Igen. Hidd el, nem vágyom sokra, csak arra, hogy ne álljon le a szívverésem, ha éjszaka megáll egy kocsi a ház előtt, ha megszólal a csengő. Hogy ne legyen minden kocsi fekete. Szeretnék bemenni a boltba és megvenni, ami kell a vacsorához. Nevetséges, tudom. Te a hazáról és a szabadságról beszélsz, én meg ezekről az apróságokról, de nekem ez az életem. Ez lenne az életem egy normális országban.

Férfi: És az mindegy, hogy kivel és hol, csak az a fontos, hogy szabad legyél?

Asszony: Talán... Azt kérdezted, tudnék-e Péterrel boldog lenni. Talán, ha nem itt élnénk, igen. Ha te nem börtönben lettél volna, amikor megismerem, akkor talán belélszeretek és elhagylak. Ha egy normális országban élnénk és most belépne az ajtón és azt mondaná, hagyjalak el, talán a nyakába ugranék és itthagynálak. De nincs normális életünk.

Férfi: Csak nem azt akarod mondani, hogy a kommunisták csináltak belőled morális lényt? Hogy csak azért maradsz hűségesen mellettem, mert egy elítéltet mégiscsak gazemberség lenne elhagyni? Hogy már semmi sem tart minket össze, csak az, hogy nem tudnál mások szemébe nézni, ha a nyomorban szakítanál velem?

Asszony: Mások már nem érdekelnek. De én nem tudnék a tükörbe nézni. Nehéz ezt elmagyarázni. Rákosi alatt kibírhatatlan volt az élet, minden egyes apró részlete irracionális, de éppen ezért tudtuk elviselni, mert éreztük, hogy ez nem mehet sokáig, meg kell buknia. Semmi sem működött, csak az ÁVÓ. Semmi sem volt igaz. Tudtuk, hogy egy ilyen rendszer természetesen nem maradhat fent.

Férfi: Nem is maradt fent. Október huszonharmadikán pár nap alatt összeomlott.

Asszony: Igen, azokban a napokban úgy látszott, hogy jól gondoltuk korábban. Addig mindenki biztos volt abban, hogy egy év, két év, de el fognak kotródni. Hogy a Sztalin szobron nem hiába van kiskabát, mert azt az egy telet így is kibírja. És a forradalom pont ezt vette el

tőlünk. Most már nincs reményünk. A rendszer ugyanolyan örült és hazug maradt, mint előtte, de már tudjuk, hogy van még mögötte erő. Hogy is lehattunk olyan örültek, hogy szembe szálltunk a világ legerősebb hadseregével!

Férfi: Örültek voltunk, ez nem kérdés. De tévedsz. Valami megváltozott. Kádár nem Rákosi, más Magyarországot épít. Ne legyen reményünk: ugyanúgy kommunizmust fog építeni, de ravaszabb módon.

Új Magyarország épül a régi romjain, s napról napra többen lesznek, akiknek ez az új Magyarország jelenti a hazát. Ha eddig megölték a testet, mostantól a lelkeket pusztítják. Megkapja a nép a kenyeret, sőt ünnepnapokon a vajpótléket is a kenyérre, ha lemond arról, ami a napi létezésen túl van. Ha megelégszik azzal, hogy nép legyen, a saját boldogulásukat keresők véletlenszerű közössége, s nem akar többet nemzet lenni. Megkapja a valóságot, ha feladja az álmait.

Lesznek még talán, akik ebben az új Magyarországon is keresni fogják a hazát, s szemükben ésszerű kompromisszum lesz, ha előtagként a „szocialista” szót használják, a nemzeti színek mellé kitűzik a vöröset is, s nem veszik észre, mert érdekeik ellen való, hogy észrevegyék, hogy ez a szó: „szocialista”, fosztóképző.

(az Asszony, aki eddig a férjére figyelt, feláll, a vaskályhához lépdél lassan, letérdel elé és nézi a kiszűrődő fényeket)

Lesznek bőséggel, akik inkább a halált választják, mert a félholtra vert, felakasztott, haláltusájában magát összevizező ember inkább jelenti számukra a méltóságot, mint az, aki május elsején összeveri a tenyerét, sör és virsli reményében, de többen lesznek, akik egy normálisabb élet reményében elfogadják a kommunisták által kínált játékteret.

Rákosi börtönbe zárta, kivégezte az ellenséget, de buknia kellett, mert egy ország gyűlölte, s egy országot nem lehet bebörtönözni, kivégezni. Kádár okosabb ennél: bár ő is börtönbe zárja, kivégezteti ellenségeit, de tudja, mindez nem elég: a többieket meg kell vásárolnia. S a többi ember, aki fél a börtöntől, fél a haláltól, hagyja magát megvásárolni. Mert akit vernek, már azért is hálás, ha nem kínozzák többé, ha kap egy korty vizet, s elhiszi, mert el akarja hinni, hiszen nincs más reménye, hogy a börtöncella is lehet otthon.

(az Asszony kicsit összerázkódik, miközben a férfi beszél, kinyitja a kályha ajtaját és egy darab fát dob a tűzre)

Néha szeretnék undorodni az emberi aljasságtól, ha nem tudnám, hogy adott körülmények között ugyanolyan aljas lennék. A szétrúgott herék, a megpörkölt hús, összetört csontok érvei erősebbek, mint a Szabad Európa hírei. Szeretnék köpni a megalkuvásra, ha nem tudnám, hogy a mocskos megalkuvás az létezés, a túlélés ára. *(Kicsit elhallgat, elgondolkodik, maga elé néz.)*

Asszony: *(a tüzet nézve halkan)* Aljasság... Aljasság, hogy nem akarok sohasem fázni?

Férfi: Mocskos kompromisszumok Magyarországa épül, s lesznek, akik nemcsak elfogadják a mocskos alkukat, hanem még erénynek is állítják be. Ők lesznek az új kor hősei: eladják az eszméket a haszon lehetőségéért, de hamarosan már a haszon lesz az eszméjük, s ennek apostolai lesznek.

Fogyasztani fogunk, hogy elfeledjük, hogy Kádár rendszerében élünk, s amíg fogyaszthatunk, a rendszer fennmarad. Rákosi megbukott, mert el akarta pusztítani a bennünk élő jót, s a jó mindig élni akar, hát fellázadtunk a ránk erőltetett rossz ellen. Kádár rendszere életképes, mert a bennünk élő jó érdektelen a számára, ő a bennünk élő rosszat növeszti, hogy az fojtsa

meg a jót és az igazat. És Kádár sikeres lesz, mert mindannyiunkban talál annyi önzést, élvhajászatot, konformizmust, hogy erre építhesse hatalmát.

(az Asszony feláll, megigazítja a ruháját és a férfi felé fordul)

Rákosi örökre akart berendezkedni, ezért buknia kellett, Kádár csak években, évtizedekben gondolkodik, átmeneti megoldásokban, ezért rendszere tartós lesz, talán egy nap már nem lesz azok közül egy sem, aki még emlékezik a haza, a szabadság fogalmára – és azon a napon Kádár győzött.

Asszony: Ha ilyen tisztán látod, miért akarsz mégis maradni?

Férfi: Egy illúzióért. Hogy amíg lehetett, kitartottam, hogy nem menekültem el, hogy itt maradtam, mert azok, akik már feladták a reményt és készülnek megkötni mocskos kis üzleteiket a hatalommal, hozzám tartoznak. Ha nem gyűlöltették volna meg velem a nagy szavakat, azt mondanám, mindezekén túl, ők az én népem.

Asszony: A nemzettársaid, mondanám, ha a nemzet és haza, vagy akárcsak a társ szónak lenne bármi értelme.

Férfi: Azt hiszem, mindennek ellenére van értelme, még ha csak egy absztrakció is ez az értelem. És amíg én itt vagyok, amíg én még én lehetek, addig nem győztek, ha legalább magamban őrzöm egy igazabb világ emlékét, reményét, addig még nem győztek teljesen. Valószínűleg semmit sem érek el, előbb-utóbb vagy meghalok, vagy megtörök. De ha egyszer mégiscsak lesznek gyermekeink, szeretnék tudni a szemükbe nézni.

Asszony: Ha maradunk, nem lesznek. Megmondtam.

Férfi: Akkor nem lesznek gyerekeink. Egy illúzióval, egy hazugsággal kevesebb.

Asszony: Örült vagy és gonosz. Kádár elveszi a jelent, te megöled a jövő reményét a makacs-ságoddal.

Férfi: És ha Péter mondaná ugyanezt?

Asszony: Ha Péter itt lenne, bocsánatot kérnék tőle. Nem beszélnek vele másról, nem adnék alkalmat, hogy mondjon bármit is. De nincs itt.

Férfi: És?

Asszony: Nem vitatkozom. Pár perc és indulunk. Addig körbenézek. Te meg szedd össze magadat! *(kopognak, az Asszony az ajtóhoz lép és kinyitja. Az arca elé kapja a kezét:)* Péter!

Barát: Jó estét.

Férfi: *(az Asszony még mindig nem tud megszólalni)* Isten hozott. Miért jöttél vissza?

Barát: Nem akarok haragban elválni tőled. Valamikor barátok voltunk és szeretném, ha barátként is válnánk el.

Férfi: Barátként gondolok rád. *(kezet nyújt, de a Barát nem fogadja el)*

Barát: Kérlek, először hadd beszéljünk. Ha utána is kezet akarsz nyújtani nekem, megköszönöm. De szeretnék neked valamit elmondani.

Férfi: *(az Asszonyra, majd a Barát szemébe néz)* És ha én már tudom?

Barát: Nekem akkor is el kell mondanom. Végtére is azért kezdtünk harcolni októberben, hogy az igazságot ki lehessen mondani. Vérral szerzett jogunk, hogy kimondjuk, hogy ki merjük mondani, amit gondolunk, amit igaznak hiszünk.

Férfi: *(az üres fotel felé mutat)* Akkor foglalj helyet és mondd ki, amit igaznak gondolsz. Ne kertelj. Essünk túl a nagy vallomásokon.

Barát: Kettesben szeretnék veled beszélni. *(az Asszony felé néz)* Megbocsájtasz?

Asszony: Igen. Nekem úgyis pakolnom kell. Nemsokára itt a teherautó értünk. *(a Férfi felé néz, szigorú hangon)* Nemsokára indulunk. Úgy beszéljete, hogy ami fontos, még neked is össze kell szedned. *(kimegy, a Barát leül a fotelba)*

Barát: Még nem köszöntem meg, amit értem tétél.

Férfi: Nem kell megköszönnöd, nem tettem semmit.

Barát: Börtönben voltál, én pedig nem. Te már megharcoltad a magad harcát, én nem.

Férfi: És ez érdem? Amíg szabadlábon voltam, ugyanazt tettem, amit te. Szervezkedtünk, álmodoztunk, talán még reménykedtünk is, bár tudtuk, hogy nincs remény. Én lebuktam, ügyetlen voltam, vagy elhagyott a jó szerencsém, nem tudom. Mivel nem fegyveresen álltunk ellen, csak életfogytiglanit kaptam, nem akasztottak fel. Nincs ebben semmi érdem.

Barát: Te már szenvedtél a szabadságért, én még nem. Csak lövöldöztem, kerestem a halált, de még komolyabban meg sem sebesültem. Tisztellek azért, amit kiálltál, azért, amiben hiszel.

Férfi: Ezt csak egy szent mondhatja, vagy olyan, aki még nem volt bent. Te talán azt hiszed, hogy ott bent csupa lánglelkű hazafi volt, aki mosolyogva tűrt minden verést, üdvözült mosollyal tekintve a messzeségbe. Nem. Nem mondom, voltak ilyenek is, de talán két-három ilyen sorstárssal találkoztam. Az elején persze mi is így gondoltuk. Azt hittük, hogy valami magasztos dolgot teszünk azzal, hogy szenvedünk, ha kell, meghalunk a hazánkért. De ezt hamar kiverték belőlünk. Ha a heréidbe magasfeszültséget vezetnek, már minden eszmét elfelejtesz, egyetlen vágy tölti be az énedet, hogy hagyják abba! Elég! Bármit megtennél egyetlen percért, amikor nem kínoznak, egyetlen óráért, amikor békén hagynak aludni. Gyilkossággal vádolnád meg a saját anyádat, bárkit feladnál, bármit aláírnál. Akkor már nincs se Isten, se haza, se család, se barátok, csak az az egyetlen kiáltás, hogy legyen vége már!

Barát: De te nem tettél így. Nem árultad el sem az anyádat, se engem. Pedig egy szó elég lett volna, amivel feldobsz engem és hagynak aludni, legalább egy éjjel. És hálás vagyok a barátságodért, hogy ki tudtál tartani.

Férfi: Az elején még próbálhattad védeni a barátaidat, a méltóságodat, de ha idáig jutsz, már minden eltűnik. Talán ez a legrosszabb az egész rendszerben: hogy nemcsak megölnek, de előtte még a gerincedet is megtörik, hogy amikor az akasztófa alá állsz, legszívesebben te is szemen köpnéd magadat. A kommunizmusban nincsenek vértanúk, csak áldozatok.

Barát: Lehet, hogy így van. Lehet, hogy azzal, hogy elmegyek a hegyekbe harcolni, a könnyebbik utat választom. Az utolsó golyót magamnak tartalékolom. De ez akkor sem változtat azon, hogy nem mondtad ki a nevemet.

Férfi: Mert nem kérdezték. Hidd el, ha akarták volna, akkor egy nap vagy egy hét, mindegy, de beköptelek volna.

Barát: A múlt egyféleképpen történt meg, nincs benne „ha”. Nem mondtad ki a nevemet, amikor ez a halálozat jelentette volna, ez a tény, a többi nem számít. Akárhogyan is volt, hálás vagyok neked. Úgy éreztem, hogy az adósod vagyok.

Férfi: Te is börtönben voltál, mint mindenki Magyarországon, vagy a vasfüggönytől keletre. *(elgondolkozik)* Tudod, sokat gondolkoztam kettőnk indítékain...

Barát: Mire gondolsz?

Férfi: Hogy én miért játszom azzal a gondolattal, hogy elmeneküljek, s te miért akarsz maradni. Az én esetem egyértelmű: nem akarom elveszíteni a feleségemet, és nem akarok visszakérülni, még akkor sem, ha a szökéssel hiteltelenné teszem az összes eddigi szenvedésemet. De vajon te miért vállalsz egy még reménytelenebb harcot, mint az enyém volt?

Barát: Talán mert én még nem éltem át, amit te, belőlem még nem ölték ki az idealizmust.

Férfi: Még ezek sem? (*gúnyosan*) Pedig tüzzel-vassal megpróbálták belénk verni a történelmi materializmust...

Barát: Akkor hagyjuk az ideológiát, vegyük tudomásul, hogy nem Isten teremtményei, hanem szerszámhasználó állatok vagyunk. Vegyük elő a legaljasabb indítékainkat. Emberi számítás szerint most tudunk utoljára őszintén beszélni. Mondjuk ki azt, amit még magunk előtt is titkolni szeretnénk.

Férfi: Ha ezt akarod, őszinte leszek. Gyáva vagyok. Nem születtem hősnek, csak a történelem hozott olyan helyzetbe, hogy amit teszek, pontosabban, ami velem történik, hősi dicsfénybe vonjon. De valójában rettegek.

Barát: Ne ostorozd magad, mert ez így sem igaz, de nem megyek bele ebbe az utcába, inkább kimondom azt, amit gyerekkorunk óta el akartam mondani: féltékeny vagyok rád.

Férfi: Rám?

Barát: Igen. Rád.

Férfi: De miért? Nekem semmim sincs. Tönkrement életem, szétszakadt házasságom, semmi-re sem fogom vinni, hiszen rajtam van a bélyeg, hogy politikai elítélt vagyok. Mi az, amire féltékeny vagy?

Barát: Van valamid, ami belőlem mindig hiányzott. Az erőd. A szabadságod.

Férfi: Hidd el, ez csak a látszat. Azt hittem, te, akivel gyerekkorunk óta barátok vagyunk, jobban ismersz.

Barát: Emlékszel? Gyerekkorunkban is te voltál mindig a nagyobb és az erősebb. A téren mindig megvédtél a többi utcakölyöktől. Melletted mindig biztonságban éreztem magam. Aztán az iskolában is te voltál mindig az osztályelső, a templomban is mindig melletted ministráltam. Ha valamit rosszul csináltam, mindig segítettél.

Férfi: Igen, mindenki azt hitte, hogy a bátyád vagyok.

Barát: Mindig az árnyékodban éltem. Egyszerre éreztem magam biztonságban és elnyomva.

Férfi: De én sohasem akartalak elnyomni! Csak éreztem, hogy gyengébb vagy, védelemre szorulsz. Jó ember vagy, az ilyet szokták eltiporni a többiek.

Barát: Nem érted, hogy pont ezzel nyomorítottál meg? Gyengeként kezeltél, ezért gyenge is maradtam. És a kamasz koromban elhatároztam, hogy le foglak győzni. Hogy addig nem halhatok meg, amíg egyszer nem kerülök feléd, valamit nem csinálok jobban, mint te.

Férfi: Emlékszem, egy idő múlva már nem akartál velem tanulni.

Barát: Magamtól akartam jobb lenni nálad. Mindig kerestem, hogy miben nem vagy tökéletes és abban akartam kitörni. Emlékszel, a misén is mindig én akartam az oltárnál szolgálni... Ezért volt. Ha nem jön az összeomlás, talán papnak mentem volna, csak azért, mert tudtam, hogy így föléd kerülhetek.

Férfi: Azt hittem, szeretsz. Te ezeket így élted meg?

Barát: Igen. Egyszerre gyűlöltelek és szerettelek. Rosszabb voltál, mint a kommunisták, azokat csak gyűlöltem, de éreztem, hogy különb vagyok náluk. Téged gyűlöltelek, mert éreztem, hogy felettem állsz.

Férfi: És ezért álltál be a forradalmárok közé is?

Barát: Igen. Nem tudod, mit éreztem, amikor téged elítéltek és nem tudtuk, hogy nem akasztanak-e fel. Úgy éreztem magam, mint egy dezertőr a háborúban. Tehetetlennek és becsstelennek éreztem magam.

Férfi: És ezért segítetted a feleségemet is?

Barát: *(egy pillanatig gondolkozik, mint aki csapdát sejt)* Igen. Mert lehet, hogy te hős voltál, élő vértanú, de szerencsétlen egyedül maradt. A történelem járulékos vesztesége. És azt hittem, hogy ez az én feladatom, hogy erőt adjak neki, hogy mellette álljak, hogy megőrizzem őt neked. És közben készültem, valami esztelen várakozással.

Férfi: Mire?

Barát: Arra, hogy amikor kell, akkor én is olyan férfi legyek, mint te. Nekem még meg kell küzdenem a magam harcát.

Férfi: Miért van az, hogy Magyarországon minden nemzedéknek meg kell vívnia a maga háborúját? Hogy egyetlen generáció sem élhet békében?

Barát: Valaki egyszer azt mondta, hogy az Úristen a magyaroknak adta a legszebb országot a földön, de hogy ne kapjanak többet, mint a többi nép, meghagyta, hogy sohase tudják békében élvezni. Trianonban elvesztettük az országot, de a békét azóta se kaptuk meg...

Férfi: Kérlek, nézz magadba. Csak ezért mész el harcolni a hegyekbe? Csak az eszmékért és azért, hogy felém kerekedj?

Barát: Mi másért?

Férfi: Talán azért, hogy vezekelj.

Barát: A nyugodt életemért? Azért, hogy én is férfinak érezhessem magam melletted?

Férfi: Nem. Hanem azért, hogy hálából, amiért nem adtalak fel, elcsábítottad a feleségemet. *(a Barát tiltakozni akar, de a Férfi leinti)* Ne félj, megértelek és megbocsátok, ha van mit. Tudom, az embernek a legnagyobb terhe a magány, a legrosszabb a börtönben is a magánzárka volt, egy idő után őrjöttebb volt, mint a kínzás.

Barát: De én soha...

Férfi: *(közbevág)* Hadd mondjam végig, utána tiltakozhatsz. Mind a ketten egyedül voltatok, a barátaitokat vagy lecsukták, vagy már nem mertek szólni sem hozzátok. Természetes, hogy egymásba kapaszkodtatok, s az érzelmi éhségetek a szerelembe hajszolt titeket.

Barát: Azt hiszem, hogy te teljesen...

Férfi: *(közbevág)* Kérlek, hadd mondjam végig. Nincs bennem semmi neheztelés, ha már így alakult, nem bocsátok meg, mert nincs mit. Keserves volt szembesülnöm azzal, amikor hazatértem, hogy a feleségem mást szeret, de már túl vagyok rajta, hidd el. Tudod, amikor feleségül vettem, megfogadtam, hogy boldoggá fogom tenni, de most látnom kell, hogy nem boldog. A kérdés az, hogy veled az lenne-e? Ha most szabadon dönthetnétek, akkor együtt folytatnátok az életet? Akár itt, akár külföldön?

Barát: Befejezted?

Férfi: Igen.

Barát: Akkor válaszolok. Nem szeretem őt.

Férfi: Nem is szeretted?

Barát: Ahogyan te gondolod, úgy nem.

Férfi: Akkor csak bosszút akartál állni a fogadott bátyádon? Ha másképpen nem megy, akkor elcsábítod a feleségét?

Barát: Ekkora gazembernek tartasz?

Férfi: Miért ne? Miért pont te maradtál volna becsületes? Magyarországon rendszerfüggetlenül csak azok maradnak talpon, akik képesek bárkit vagy bármit elárulni a siker, a túlélés érdekében. A barátom vagy, ha a fogadott testvérségtől el is tekintünk, tehát a legjobbat kívánom neked: inkább legyél élő becsületes, mint halott becsületes.

Barát: Ezen az áron nem kell se az élet, se a siker. Inkább meghalni, mint becsületesen élni.

Férfi: És a férfibecsületbe a barátod feleségének, akit nem is szeretsz, az elcsábítása belefér?

Barát: Inkább főbelőném magam, mint hogy ilyen aljas legyek.

Férfi: Stimmel, ezért mész el a hegyekbe, hogy mást tegye meg neked ezt a szívességet. *(a Barát tiltakozni akar, de leinti)* Tudom, cinikus vagyok, de nekem a cinizmus segít a túlélésben. Fogadjuk el, hogy nem voltál szerelmes belé és nem is akartad elcsábítani, de a kérdés akkor is nyitott: tudtad, hogy ő szerelmes beléd?

Barát: Sokszor gyanakodtam... Az elején mindig felragyogott az arca, amikor meglátott. Most már el merem mondani... Még soha nem láttam senkinek az arcán ilyen tiszta örömet. Aztán, ahogy telt az idő, inkább ideges, feszült volt, amikor feltűntem. A végén már teljesen bezárkózott, ellökött magától.

Férfi: Nem gondoltál arra, hogy így védekezik az érzései ellen?

Barát: Dehogynem. De tudod, egyszerűbb volt elfogadni, hogy utál, mint abba belegondolni, hogy szerethet is... Nevezd gyávaságnak, ha akarod. Nem született mindenki hősnek.

Férfi: Mondod te, aki arra készülsz, hogy a hegyekben a szovjet ellen harcolj...

Barát: Meghalni könnyű, de jól élni nehéz. Te is tudod.

Férfi: *(elmosolyodik)* Igen. De akkor miért maradtál mégis mellette?

Barát: Te is tudod. Becsületből. Hogy pótoljalak, hogy segítsen őt helyetted is.

Férfi: Furcsa... Szegény azt hitte, hogy szerelmes vagy belé. Szerintem, ha azt mondtad volna, hogy szereted, akkor összeszedi a maradék kis merészségét és megszökik veled. Mondd, nem gondolkoztál azon, hogy az úgynevezett becsületteddel tönkreteszed? Nem lett volna tisztességesebb, hogy amikor felmerül a gyanú, hogy többet érez irántad, mint barátság, akkor minden kapcsolatot megszakíts vele?

Barát: Ezt te kérdezed?

Férfi: Mint a férje, talán feltehetek ilyen kérdést, nem?

Barát: Nem. Mint olyan férjnek, aki a becsület nevében magára hagyta, nincs jogod számon kérni rajtam, hogy becsületből mellette álltam. Szerencsétlen nő... Azt hitte, két férfi között őrlődik, miközben a becsületfogalmaink őrlték fel.

Férfi: Nem furcsa? Valamikor egy becsületes férfi jó partinak számított. Ma, ebben az örült rendszerben az a jó parti, aki a becsületét feledni tudja és mindent felülmúl az életösztöne.

Barát: És ez belőlünk hiányzik.

Férfi: Valóban. Halálraítélt faj vagyunk.

Barát: Mi magyarok ezt nagyon szeretjük. A pusztulásban, a halálban találni meg nemzeti hivatásunkat.

Férfi: Elég önző szempont, nem? A büszke pillanatért, amikor meghalunk, feladjuk a jövő nemzedékek reményét.

Barát: Valóban. De ha másképpen tennénk, ha megalkudnánk a túlélésért, akkor csak a biológiai túlélést biztosítanánk, azt a többet, amiben hinni akarunk, hogy nem szerszámhasználó majmok vagyunk, veszítenénk el.

Férfi: Így viszont csak az eszme marad fent, mi nem. És tudjuk, hogy az eszméknek, ha nincs mögöttük erő, a felejtés a sorsuk.

Barát: De ha erő van mögöttük, akkor is bukniuk kell. Hitler ezeréves birodalma is már csak egy rossz emlék. A kommunizmus is az lesz. A becsstelen rendszereknek bukniuk kell.

Férfi: De most még itt van a kommunizmus a nyakunkon, és Isten tudja csak, hogy a mi életünkben vége lesz-e. És lehet, hogy a becsstelen, zsarnoki rendszereknek bukniuk kell, de sajnos, újra is születniük.

Barát: Azt hiszem, felesleges vitatkozunk. Nem tudom, melyikünknek van igaza. Talán az örök körforgás a válasz. Én döntöttem, azt hiszem, te is döntöttél.

Férfi: Én?

Barát: Igen. Menni fogsz, nem azért, mert félsz, nem azért, amit mondtál az elvekről, hogy biztosítani kell a nemzet biológiai túlélését. Nem, egyetlen indok miatt fogsz elmenni.

Férfi: Miért?

Barát: Hogy ne hagyd cserben a feleségedet. Egyszer már megtetted. És tudom, hogy őt mindennél jobban szereted. Ma éjjel felszállsz a teherautóra és átmentek azon a bizonyos andai hídon. Mint egy rákos daganat, mindig ott lesz benned, hogy miért nem maradtál, miért nem vállaltad a harcot, miért nem szenvedtél, de el fogsz menni, hogy a feleségedet kárpótold a magányos évekért. És hidd el, a barátodként mondom, jól teszed. Ezt kell tenned. Ő a legcsodálatosabb nő a világon, hidd el nekem, objektíven megállapíthatom.

Férfi: Mintha egy férfi bármikor is tudna objektív véleményt mondani egy nőről.

Barát: Mintha ebben a felfordult világban bármiről is lehetne objektív véleményt alkotni. Mégis, mint a barátod, akinek egyszer megmentetted a szabadságát, talán az életét is, kérlek, hogy tedd ezt. *(feláll)* Azt hiszem, indulnom kell.

Férfi: *(szintén feláll)* Köszönöm.

Barát: Mit?

Férfi: Hogy visszajöttél. Hogy ezeket elmondtad. Azt hiszem, segítettél meghoznom a helyes döntést.

Barát: *(egy pillanatig egymásra néznek)* Akkor?

Férfi: Ma este kétszer nyújtottam neked kezet, egyszer sem fogadtad el. Most elfogadod?

Barát: Igen. És büszke leszek erre a kézfogásra. *(kezet fognak egy pillanatra, majd átölelik egymást)*

Férfi: Vigyázz magadra, öcskös. Azért ne keresd a halált. Megtalál az úgyis.

Barát: Vigyázz rá, kérlek. Ahogy régen rám vigyáztál a bunyókon. És ott Nyugaton, ha boldoggá akarod tenni, nagyon meg kell verekednetek a világgal.

Férfi: Vigyázni fogok, ígérem. *(elengedik egymást)* Azt hiszem, már nem látjuk egymást.

Barát: Ebben a világban már nem. Szervusz.

Férfi: Szervusz. *(kiengedi az ajtón, még egyszer kezet fognak)*

Asszony: *(az ajtócsukódásra visszajön)* Elment?

Férfi: Igen. Azt hiszem, végleg.

Asszony: Aljas vagy. Ennyire féltékeny vagy rá?

Férfi: Tessék?

Asszony: Tudtad, hogy szerettem, hogy szerettem volna elbúcsúzni tőle, mégsem hagytad, hogy annyit mondjak, hogy bocsásson meg? Féltél attól, hogy egymás nyakába borulunk, és mégis őt választom? Ennyire nem bízol bennem?

Férfi: Nem erről volt szó. Barátok voltunk, szinte testvérek, amióta ismerjük egymást. Szerettem volna, ha barátként is válunk el.

Asszony: És nekem nincs semmi jogom? Nekem nem lehet szavam? Remekül megbeszéltétek egymással, mint férfi a férfival, hogy mi legyen, de hol vagyok én?

Férfi: Ha azt mondja, szeret, őt választottad volna?

Asszony: Nem. Tudod, hogy akkor is téged választottalak volna. De gyűlölöm az álszenteskedést.

Férfi: Nem értelek.

Asszony: Péter is, meg te is azt hazudjátok, hogy a szabadságért harcoltok. Gyönyörű, magasztos fogalom. Mégis, amikor a napi életetekre akarjátok lefordítani, akkor megbicsaklik az egész. Mert azzal nem törődtek, hogy nekem a szabadság nem az, hogy a zászlókat lehet lengetni, hanem az, hogy beleszóljak a saját sorsom alakulásába. Hogy legyen jogom kimondani, kit szeretek és kit nem. Hogy legyen jogom elrontani az életemet, ha akarom. A tévedés jogát akarom!

Férfi: Azt akarod, hogy boldogtalan lehess, ha akarsz?

Asszony: Igen. Végre érted.

Férfi: Elvettem tőled, hogy azt a férfit válaszd, akivel boldogtalan akarsz lenni... Még egy választás van előtted, előttünk. Hogy hol rontsuk el az életünket. Itt, vagy valahol máshol. Döntsél te.

Asszony: Én dönthetek? Hogy ma éjjel felszálljunk-e a teherautóra és elmenjünk a szabad világba?

Férfi: Igen. Emlékszel még az iskolai memoriterre: „Ubi tu Gaius, ibi ego Gaia”?

Asszony: Igen. Ahol te Gaius, ott én Gaia. A rómaiak így esküdtek örök hűséget a házasságban.

Férfi: Igen. Csak most fordítsuk meg, mert egy eskünek csak akkor van értelme, ha kölcsönös, ha az önzés és az önátadás, a jog és a kötelesség egyensúlyban van: ahol te Gaia vagy, én ott leszek melletted Gaius.

Asszony: *(csodálkozva)* És a hűség a hazához?

Férfi: Te mondtad, hogy már nincs haza. Gyerekkorunkban sem volt már, csak egy majdnem ország, de hittük és reméltük, hogy egyszer újra egész, újra teljes lesz. Aztán '45 után azt mondták, hogy most szabadok vagyunk, mégis napról napra fojtogattak minket, rá kellett jönnünk, hogy már azt a majdnem országot sem kapjuk vissza.

Asszony: Azt a majdnem országot, amiért Isten tudja, hány százezren meghaltunk.

Férfi: Majdnem annyian, mint amennyit a békében veszítettünk. Aztán a demokráciából népi demokrácia lett, s egyedül a makacs hit maradt, hogy a hazugság, a zsarnokság, a tankok sohasem lehetnek erősebbek, mint az igazság és a szabadság.

Asszony: És aztán jött a forradalom.

Férfi: Igen. Jött október, októberre november és rá kellett döbbernem ma éjszaka, hogy mégis van igazság. A díszletek talán változnak, de a lényeg nem. És Péter és amit iránta érzel, rádöbbsent, hogy már csak te maradtál nekem, ez az egyetlen igazság, amiben hinni tudok, amiért élni akarok. Nem akarlak elveszíteni. Veled megyek.

Asszony: *(kicsit meghatva)* Köszönöm. És kérlek, hidd el, magunkban visszük majd a hazát. Megadom neked. Megteremtjük a saját kis világunkat. Ígérem, boldog leszel. Boldogok leszünk.

Férfi: Te is boldog leszel? Megígéred? Mert ha igen, akkor érdemes.

Asszony: Igen. És ha akarod, elfelejtem Pétert, sohasem beszélek róla.

Férfi: Nem, nem kell... Péter most már örökre a részed marad. Ha kiszakítanád magadból, akkor már nem ugyanaz az ember lennél.

Asszony: És te ezt az embert szereted? Évek óta csak marjuk egymást. Amikor Péterről beszéltünk, hogy mindig rideg voltam vele, eszembe jutott, hogy veled is... Hogy hozzád sem volt egy kedves szavam. Mégis kitartottál. Tudod, sokáig azt hittem, egészen egy perccel ezelőttig, hogy csak azért, mert erre tettél esküt. De most...

Férfi: Mi történt most?

Asszony: Azt mondtad, hogy ne felejtsem el Pétert, mert ő a részem már.

Férfi: Igen, mert már a részed. Ő is alakított téged, nélküle nem lennél az, aki vagy. Nem akarlak formálni. Szeretlek, hát elfogadlak, elfogadom a teljességet, amit jelentesz nekem. És most ettől mi változott meg?

Asszony: Az, hogy rájöttem, hogy szeretsz. Hogy fontosabb vagy nekem, mint az eszméid, amikért eddig éltem. Azt mondtad, el akarsz fogadni, úgy, ahogy vagyok, Péterestül, a menekülni vágyásommal, mindennel... Hogy nem kell feladnom semmit. Közben azonban miattam feladod a hitedet. Önmagadat. És nem várod el, hogy viszonzásul én is ezt tegyem. Tudom, most illenék, hogy megtörjek és azt mondjam, maradjunk, de erre képtelen vagyok. Nem bírok itt élni. Megbocsájtasz?

Férfi: Ha ez kérdés lenne, akkor nem szeretnék.

Asszony: Köszönöm. *(a sarokból előveszi a bőröndöt és pakolni kezd)* A legfontosabbakat már összepakoltam: a ruhákat, az aranyat, a papírokat...

Férfi: A papírokat?

Asszony: Igen. Valamivel majd ott is igazolnunk kell magunkat, nem?

Férfi: Ezekkel a papírokkal?

Asszony: Igen. Minden papírt elraktam, a keresztlevéltől kezdve az összeset. Ki tudja milyen világ vár még ránk? Túléltek a nácikat, a nyilasokat, a kommunistákat, sőt még a demokráciát is, hátha minden kezdődik előlről... Egyszer még jól fognak jönni.

Férfi: Igazad van. Csak valahol furcsa: itt, Magyarországon megszoktuk, hogy mindenhez papír kell. A kimondott szó már nem elég, igazolni kell, hogy megszülettünk, hogy létezőnk, hogy mit gondolunk... Még a halálos ítéletet sem hozzák meg, ha nincs kellő számú pecsétetes papír arról, hogy bűnös vagy. És mindenről van papír, mert a kommunizmusban ebből az egyből nincs hiánycikk: dokumentumokból. Ezer különféle pecsét, ezer aláírás...

Asszony: Igen. Megpróbáljuk még a német bürokráciát überolni. Az ország területe és a gazdaság egyfolytában csökken, de a papírhalmok lassan az égig érnek.

Férfi: Hordozzuk magunkban ezt a papírimádó bürokrácia országot és a legszörnyűbb az, hogy már el sem tudjuk képzelni, hogy lehetne másképpen is. Idegesek vagyunk, mert nem tudunk papírt szerezni arról, hogy nem voltunk párttagok, besúgók, kommunisták és nem tudjuk majd felmutatni az osztrák határőrnek.

Asszony: Akkor ne vigyünk papírokat magunkkal?

Férfi: De igen. Hogy tudjuk, hogy mi elől menekülünk. Hagyd a kofferban a papírokat. Miket kell még elraknunk?

Asszony: Nézz körül a lakásban. Van valami emlék, amit elhoznál?

Férfi: Talán a könyveim. Ami még megmaradt a per után.

Asszony: Nem maradt sok, azok is nehezek. Ami nem politikai, nem vallásos vagy értékes könyv volt, azt meghagyták. De nehezek. Ha menekülni kell, nem tudjuk magunkkal vinni.

Férfi: A külföldi kitelepítésre 25, a belföldre 50 kilót lehetett vinni. Mi mennyit engedélyezünk magunknak?

Asszony: Amennyit tudsz cipelni tizenvalahány kilométeren...

Férfi: Mint a régi játék... Ha csak egy könyvet vihetnél magaddal, mi lenne az?

Asszony: *(fel sem nézve a pakolásból)* A Bibliát?

Férfi: Sablonos válasz. Biblia minden lakásban van, de sehol sem olvassák. Olyan nagy becsben tartjuk, hogy ki sem nyitjuk, nehogy összegyűrdjenek a lapjai. Legfeljebb az első oldalt használjuk, hogy a családfát beleírjuk. Jól mutat a könyvespolcon, mindenki láthatja, hogy jó keresztények vagyunk, de a lényeg rejtve maradt. Mintha a logarléccel szöveget vernénk be.

Asszony: Hagyjuk itt?

Férfi: Péternek odaadhattuk volna. Ő talán tudta volna használni. Égesd el. Fűtsünk be! Égessünk el mindent, ami a régi életünkhöz tartozik és túl értékes ahhoz, hogy méltatlan kezekbe kerüljön.

Asszony: Nem tudom, hogy féljek-e tőled, vagy kinevesselek...

Férfi: Te mit tennél?

Asszony: Talán ugyanezt... De így kimondva félelmetes. *(begyűjt a kályhába)* Ha már nagyobb lesz a tűz, elégetem *(odarakja a Bibliát a kályha elé)* Ha még lenne más is, hozd ide.

Férfi: Rendben. Szerencsére már majdnem mindent elvettek, ami érték volt. Csak a morzsákat kell összeszednünk és elégetnünk.

Asszony: Majd én idehozom, amit találok és te döntsél róluk. *(kimegy)*

Férfi: *(egyedül marad, odalép a pohárszékhez, kivesz egy üveget. Poharat keres, de nem talál, kihúzza a dugót és a szeme elé emeli)* Ezt se hagyjuk itt... *(meghúzza az üveget, az asszony pont belép, egy kosárral a kezében)*

Asszony: Mit csinálsz?

Férfi: Követve a nagy elődök példáját, mindent elpusztítok, ne kerülhessen az ellenség kezére. Most például a maradék bort iszom meg előlük. Ilyenkor érzem azt, milyen korcs korban élünk. Zrínyi Miklós Szigetváron még a lovát és a kincseit pusztította el, nekem már csak az utolsó korty tokaji jutott.

Asszony: Te részeg vagy? Ne igyál annyit! Még hosszú lesz a ma éjszaka.

Férfi: *(az üvegre néz)* Ettől? Ettől ugyan nehezen. Ezek még a tokajit is tönkretették. Ez már szocialista bor: sohasem látott tőkét. Nekünk már alkohol sem jutott, csak az alkohol illúziója. Minden csak illúzióvá vált. Ahogy mondtad: illúzió a bolt, mert semmit sem lehet kapni benne, illúzió a felszabadulás, mert nem hozott szabadságot, és én sem leszek részeg, legfeljebb a részegség illúziójába ringathatom magam.

Asszony: Filozofálgatás helyett nézd meg, hogy miket találtam, dönts el, hogy mire lesz még szükségünk. Aztán, ha komolyan gondoltad, a maradékot égesd el.

Férfi: Nézzük... *(beletúr a kosárba)* Egy Radnóti kötet.

Asszony: Emlékszem, még akkor vetted nekem, amikor udvaroltál, a magad visszafogott és hűvös módján. Úgy éreztem, azért adod nekem, hogy teszteljél: ha tetszik nekem, akkor jó, ha nem, akkor nincs bennünk semmi közös. Akkor nem lehetünk egyek sohasem.

Férfi: Talán valóban vizsgálni akartalak. De hidd el, nem tesztelni. Az első pillanatban tudtam, hogy egyek vagyunk, hogy egymásnak rendelt minket a sors, az Isten. Vagy ha nem, akkor mi rendeljük úgy, hogy összetartozzunk.

Asszony: Amikor megkaptam, mégis úgy éreztem, hogy vizsgafeladat. Este, ha végeztem minden mással, Radnótit olvastam az ágyban, ahogy a szerzetesek a Bibliát, kerestelek benne téged. És ahogy olvastam, a te hangodon hallottam magamban. Megpróbáltam elképzelni, hogy hogyan hangsúlyozod a szavakat. Úgy éreztem, meg kell felelnem neked. Amikor találkoztunk napközben és kérdezted, hogyan tetszenek a versek, nehezebb volt válaszolnom, mintha a diplomámat kellene megvédeni. Kicsit talán gyűlöltelek is.

Férfi: Féltél? Gyűlölet volt benned?

Asszony: Igen. Úgy éreztem, hogy át akarsz formálni a magad képére. Hogy nem engem szeretsz, a hús-vér nőt, hanem egy ideálképet, aminek ha nem felelek meg, kidobsz.

Férfi: Ez butaság. Tudod, hogy Radnóti a kedvenc költőm, de nevetséges arra gondolni, hogy ezért elhagyjalak. Csak szerettem volna megosztani veled azt a csodát, amit nekem az ő versei jelentettek. Mindenből a legszebbet, a legjobbat, a legértékesebbet akartam neked adni.

Asszony: És ha nem tetszettek volna?

Férfi: Akkor marad az a csoda, ami te vagy nekem. Ami vagy és nem az, amit látni akarok benned, beléd. Most, annyi év, annyi szenvedés után, válaszolj, kérlek: tetszettek?

Asszony: Most már minden súlytalanná vált, lehetek őszinte. Most már elmondhatnám, ha nem érintettek volna meg. De szépek voltak. Ezt éreztem, amikor olvastam.

Férfi: Ezt?

Asszony: Igen. Szépek voltak, igazak. De idegenek. Csodáltam a szeretetet, a tisztaságot, amikkel át voltak itatva, de ezek nem éltek bennem. Vágytam arra, hogy én is ilyen legyek,

miközben tudtam, hogy én sohasem leszek ilyen. És akartalak. Akartalak, mert tudtam, hogy ilyen vagy, tudtam, ha egymáséi leszünk, akkor ezeket benned megkaptam. Akkor én is a világodban élhetek. Elégessük?

Férfi: *(belelapoz)* Nem. Emlékszel még erre?

„A Boulevard St. Michel s a Rue
Cujas sarkán egy kissé lejt a járda.
Nem hagytalak el gyönyörű
vad ifjúságom, hangod mintha tárna
visszhangzana, szívemben szól ma még.
A Rue Monsieur le Prince sarkán lakott a pék.”

Ha ma éjjel nekiindulunk, talán eljutunk Párizsba is. És akkor megnézhetjük, hogy a Rue Cujas sarkán valóban lejt-e még a járda... Azt hiszem, Radnóti az, amit magammal szeretnék vinni. Mások talán egy marék földet visznek magukkal, én egy Radnóti kötetet. Majd ez lesz a baedekerünk Párizsban. Radnóti hitt a hazában, mégis Párizsba ment. Én miért ne mehetnék?

Asszony: Vad ifjúságom... Neki még volt vad ifjúsága. Nekünk már nem. Őt az a kor halálra ítélte, de előtte még engedte élni. Azt hiszem, ránk még vár ez az élet. Hiszed te is?

Férfi: *(alig észrevehetően megfeszíti az ajkát)* Hiszem.

Asszony: Akkor magunkkal visszük. *(egy fadobozt vesz elő a kosarából)* Nézd, itt van apád szivaros doboza! Ezt ugye szintén elvisszük?

Férfi: *(kézbe veszi)* Apám szivarjai... Kevés szenvedélye volt, de a szivarokról nem tudott lemondani. Háborús idők voltak, nehéz volt beszerezni, de anyám valahonnan mindig meglepte eggyel-eggyel.

Asszony: Azt mesélted, hogy az utolsó években sohasem gyújtott rájuk.

Férfi: Nem, inkább szívta a vacak cigarettjét, amit Isten tudja hol vett. Láttam rajta, hogy vágyódik arra, hogy a bambuszfotelban kiüljön a ház elé és rágyújtson, de nem, várt. Elővett egy kis papírdarabot, írt rá valamit és belecsomagolta a szivart és berakta a dobozba.

Asszony: Igen, még most is így vannak. Megnézed? *(odanyújtja a férfinak)*

Férfi: *(a fadobozt a kezében tartja)* Félek kinyitni.

Asszony: Miért?

Férfi: Félek szembenézni azzal, hogy apám mire várt, mire vágyott, miért élt. Mert minden szivar *(kivesz egy papírba csomagolt szivart a dobozból)* egy-egy beteljesületlen álmom. Sok szivar van és nem tudom, szembe merek-e nézni azzal, hogy apám élete miért és hogyan nem volt teljes. Amikor meghalt, életkorom szerint, kamasz voltam, mégis felnőttem, mert háborúban korán beérik az ember, mégis úgy éreztem, árva lettem, hogy egyedül maradtam.

Asszony: Pedig akkor még élt az édesanyád.

Férfi: Igen. De az emberi léleknek van egy furcsa tulajdonsága: Istent mindig az apa képmására rajzolja meg. Ha valakit megkérdezel, mit gondol Istenről, saját apját fogja leírni, még akkor is, ha a tudatával meg akarja tagadni.

Asszony: Amikor apád meghalt, úgy érezted, hogy Isten halt meg, Isten hagyott magára?

Férfi: Talán istenkáromlás ilyet mondani, de most már látom, hogy igen. Tudod, én az apámat sohasem szólítottam apunak, mindig uramoztuk egymást, és amióta iskolás vagyok, mindig magázódtunk. Amikor a tisztelendő úr a katekézisen rám szólt, hogy Istent Atyának nevezem, nem pedig Uramnak, nem értettem, ez miért lenne jobb. Azóta is, ha imádkozom,

mindig Uramot mondok. És most itt van ez a doboz... És talán kinevetsz, de úgy érzem, mintha Isten gondolatait lesném meg.

Asszony: Nem nevetlek ki. Neked apád volt az erkölcsi mérce, s amióta meghalt, még inkább az lett, hiszen a kamasz fiú felnyló szemei már nem láthatták meg hibáit. Egész életedben ennek a mércének akartál megfelelni. Hogy amit nem tehetett meg, amit nem érhetett el a halála miatt, azt neked kell megvalósítanod. És... *(elnémul)*

Férfi: Mondd.

Asszony: Néha jobb befejezetlenül hagyni a gondolatokat.

Férfi: Ha már elkezdted...

Asszony: Tudom. Arra gondolok, hogy ha meglátod apád szivarra sodort álmait, úgy érzed, elárulod, mert elmész, és így már nem valósíthatod meg. Égessük el, olvasatlanul.

Férfi: Nem. Ha elégetnénk, örökké kísértene a kérdés... Kérlek, kezd el bontani és olvasd fel, miket írt.

Asszony: *(kicsomagol egyet)* Ha valóban ezt akarod... Az első: ha véget ér a háború és senkim sem halt meg.

Férfi: Igen... Annyira jellemző rá. Nem azt írta, hogy egyikünk sem halt meg, hanem azt, hogy senkije sem halt meg. Mintha azt akarta volna üzeni, hogy ő nem fontos, csak a szerettei. És tulajdonképpen ez a vágya teljesült. Nem halt meg senkije és a háború is véget ért. Nem tudhatta, hogy a harc utáni béke sokkal véresebb és kegyetlenebb lesz, mint a gyilkos idők voltak. Talán ezt a szivart el kellene szívnom helyette. Tegyük félre.

Asszony: Még mindig isteníted... Pedig az istened meghalt.

Férfi: Nincs igazad. Isten nem halhat meg.

Asszony: A képzelt istenek sem?

Férfi: A képzelt istenek, az alapnélküli hitek még makacsabbak. De nézzük a következő szivart.

Asszony: *(kicsomagolja a következőt)* Dél Erdély visszatérése.

Férfi: Ez volt a legnagyobb álma.

Asszony: Pedig nem erdélyi volt.

Férfi: Nem. Neki Erdély az álom volt. Az a valami, amit a magyar énje jobbik részének tartott. Örült a Felvidék, Ruténföld, Kárpátalja visszatértének, de amikor meghallotta a rádióban, hogy Erdély északi része visszatért, könnyezett. Életemben csak akkor láttam sírni, soha máskor. De azt mondta, ahogy az igazság sem lehet fél, Erdélynek is egésznek kell lennie.

Asszony: Ez a hit is egy hamis isten volt. Nektek lehet Erdély egy tündérgert, de azoknak, akik ott éltünk, maga a keserves rögválóság. Mi, akik abból a földből vettünk, csak az az álmunk, hogy ott élhessünk békében. A tündérekről lemondanánk a békéért cserébe, a megsérkrl, ha szabadon lehetne magyarul beszélnünk.

Férfi: De álmok nélkül létezhet valóság? Apám soha nem mondta, de tudtam, hogy nem kellett volna elmennie harcolni, tudta, hisz a Ludovikán végzett, hogy ez a hadművelet nem lehet sikeres, de kötelességének érezte, hogy ott legyen. Valami konok és makacs hittel hitte, hogy harcolnia kell ezért.

Asszony: Örült hit volt. Semmi köze a valósághoz. Azután, hogy visszacsatolták, édesanyámmal elutaztunk oda. Még kislány voltam, de megdöbbenett a szegénység. Amikor még kisebb voltam, este mindig Erdélyről meséltek, hogy milyen szép, hogy egy tündéerkert, ahol mindenki boldog. Pedig nem.

Férfi: Hazugság volt?

Asszony: Valahol igen. A táj gyönyörű, az emberek kedvesek voltak, de amikor édesanyám családjánál vendégeskedtünk, csak arra tudtam gondolni, hogy mikor jövünk haza Pestre, ahol világos és meleg, van és angol vécé. Úgy éreztem, tíz évet odaadnék az életemből, csak belefeküdhessek egy kád forró vízbe.

Férfi: Neked semmit sem jelentett Erdély? Semmit sem éreztél meg a legendákból?

Asszony: Dehogynem... Szép volt, mint egy mese. De akkor már kinőttem a gyermekkorból.

Férfi: Tényleg semmit sem éreztél?

Asszony: Az unokahúgom. Ő jelentett valamit. Nagyjából egykorúak voltunk. Amikor megérkeztünk, rögtön átölelt, olyan szeretettel fogadott, mintha a legkedvesebb húga lennék. Mindent megmutatott nekem, mindenét odaadta volna. Cserébe csak annyit kért, hogy meséljek neki az otthoni, pesti életünkről. Néha csak annyit mondott, hogy jó nekünk, mi mindig magyarok lehettünk, magyarul beszélhettünk, a Szent Korona uralkodott rajtunk. Soha nem értettem, mit akar ezzel mondani, miért olyan fontos ez. Egy hétig voltunk együtt, nagyon megszerettem.

Férfi: Ő volt az, akiről annyit meséltél?

Asszony: Igen. '44-ben, amikor újra visszatért a román világ, vele is az történt... A kimondhatatlan. Sokáig semmit sem tudtunk róla, de a háború után néhány rokonunk átmenekült és ők elmesélték... És a végén azt mondták, nem tudjuk, milyen szerencsések vagyunk, hogy minket csak az oroszok szálltak meg. Mert ők annak köszönhetik az életüket, hogy a románok után az oroszok vették át a hatalmat. Engem egy szovjet katona maga alá gyűrt, nem akarom elképzelni, mi lehetett még ennél is rosszabb. Pedig azt hittem, már minden érzés kihalt belőlem, de ha rá gondolok, mégis fáj.

Férfi: Meghalt...

Asszony: Igen. Azt hiszem, a végén már könyörgött a halálért. Hát ennyit sikerült elérni. Hát ezért halt meg az apád. Hogy az unokahúgom így végezze. Apád álmodozó volt. De ha van tanulsága a történelemnek, akkor az az, hogy az álmodozók több ember haláláért felelősek, mint a gonosztevők. Ne haragudj rám, hogy ezt mondom, de az apád feleslegesen halt meg. Álmok nélkül elviselhetőbb az élet.

Férfi: De vajon nem attól teljes az élet, hogy merünk álmodni? Nem ettől vagyunk különbek, mint az állatok, hogy merünk a létfenntartáson is túl vágyakozni?

Asszony: Ezt mondtad volna a halálra kínzott unokahúgomnak is?

Férfi: Ő nem a mi álmaink miatt halt meg, hanem mások gonoszsága miatt.

Asszony: Nem lehet, hogy azok a bizonyos mások nem gonoszok, csak másfajta álmaik vannak? Ti egy nagy és teljes Magyarországról álmodtatok. Ők egy nagy Romániáról. Mi a különbség?

Férfi: Talán az, hogy mi nem tömeggyilkosságok árán akartuk ezt elérni.

Asszony: Gondolj a délvidéki razziára, a hideg napokra. Hányan haltak meg? Hány embernek vágták fel a hasát, hogy vízi hullaként ne bukkanjon fel a felszínre a teteme?

Férfi: Mi elítéltük a gyilkosokat, akik felelősek voltak a délvidéki vérengzésekért. Mi voltunk az egyetlenek a háborúban, akik a saját embereinket elítéltük a civilekkel szembeni erőszakért. A szerbek hússzoros vérbosszút álltak Bácskában és az ő gyilkosaikat kitüntették.

Asszony: Mi gyilkosaink, az ő gyilkosaik... Nem érzed az ördögi kört? Hogy Közép-Európában nem áll le a vérhenger, amíg nem szakítunk az álmainkkal?

Férfi: Mondjuk le arról, hogy magyarok vagyunk, csak hogy élhessünk? Hogy engedjenek vegetálni?

Asszony: Szívesebben látod őket magyar hullaként, mint román vagy szerb élőként? A maga nevében mindenki vállalhatja a halált, a szenvedést, de más nevében sohasem. A túlélést kell választani, ha csak a hazám az ára.

Férfi: Az apám vállalta a halált.

Asszony: Ez is örültség volt. Egy talpalatnyi magyar földet sem szerzett vissza, a feleségét özvegyiségre, téged árvaságra ítélte. Így jobb? És része lett a gyilkosságok ördögi kerekének, ami sohasem fog leállni. Mert mindenki úgy érzi, hogy ő csak áldozat, védekeznie, ölnie kell, hogy megelőzze a másikat. Minket, közép-európai népeket saját áldozat voltunk tudata hatalmaz fel arra, hogy gyilkoljunk.

Férfi: És akkor visszatértünk Péterhez. Melyik út az igazi: az ő örült harca, vagy az én megalkuvásom, menekülésem?

Asszony: A tied. Miért lennél rosszabb azért, mert a te kezedhez nem tapad vér?

Férfi: Mert magára hagyom a többiekét, mert elhagyom a hazámat.

Asszony: Miért nem menekülnek el ők is? Ma még mindenki előtt nyitva áll az út. Holnap már bizonytalan.

Férfi: Egy egész ország nem disszidálhat.

Asszony: Miért nem? Akkor még ezek is rájönnének, hogy ha nem változtatnak valamin, akkor nem lesz kin zsarnokoskodniuk.

Férfi: De ezek nem fognak változtatni. A kommunistáknak ma az országban korlátlan hatalmuk van, s a korlátlan hatalom lényege, hogy soha sem kényszerül arra, hogy megváltozzon. Inkább megbukik, mintsem változtasson a hatalomgyakorlás módján.

Asszony: Akkor meg mit akarsz? Majd valahogy megélnék, ahogy lehet, mi is ezt tesszük. Mindenki jól jár. Csak pár eszmével lesznek szegényebbek, még mindig jobb, mint a halál.

Férfi: Úgy érzem, sohasem fogjuk megérteni egymást.

Asszony: (*rámosolyog a férfira*) Dehogynem. Még megpróbálsz ragaszkodni a régi énedhez, de azzal, hogy úgy döntöttél, hogy nekivágunk a határnak, már végleg feladtad.

Férfi: Magam helyett téged választottalak?

Asszony: Nem. Magadat választottad, az igazi énedet, aki eddig nem lehattél, az életet, a szabadságot... Mert ezek a te részeid is. Ezek nélkül nem lennél az, aki vagy, aki lehetnél. Csak még nem tudod belátni. Férfi vagy, az igazságot nem tudod elismerni, csak felismerni. De ha most az egyszer hallgatsz rám, hidd el, te is rá fogsz jönni arra, hogy igazam volt.

Férfi: Igazad van, mert szeretsz. Én logikusan gondolhatok bármit, az ész igazsága mindig csak kullog a szereteté mögött. Eddig a saját kezemben tartottam az életemet, hiába volt körülöttem bármi, háború, kommunizmus, megpróbáltam egy belső világot felépíteni, saját, igaz

törvényekkel. Kudarcot vallottam. Hát ennyi. Most feladom, irányíts te. De addig is: nézzük a következő szívat?

Asszony: Nézem. *(kibontja a következő szívat)* Az unokám keresztelőjére. *(kicsit elhallgat)* Újra visszatértünk az én kezdőpontomhoz. Ide nem szülsz neked gyereket. Ha azt akarod, hogy az apád vágya teljesüljön, velem kell jönnöd.

Férfi: Ezt már megbeszéltük.

Asszony: Gyűlölök zsarolni, de most az életünkről van szó.

Férfi: Furcsa az emberi természet. Ha csak biológiai lények lennénk, ahogy a materialisták tanítják, elég lenne szülővé válnunk, szaporodnunk és megdöglönnünk. De mégis, vágyunk arra, hogy lássuk gyermekeink gyermekeit, megcsalva a halandóságot, kicsit magunkat látva az unokáinkban. A gyermek születésében mindig van félsz, mindig van fájdalom, de az unoka csak öröm. Apám hitte, hogy az unokája már egy jobb világban fog felnőni, szabad emberként szabad hazában.

Asszony: Mennünk kell. Hogy legalább ez az egy álma teljesüljön. Elvigyük a szivarokat?

Férfi: Minek?

Asszony: *(odabújik a férfihoz, a haját simogatja)* Képzeld el: valahol Amerikában, Párizs, vagy London külvárosában lenne egy kis házunk. Te este hazatérsz, leülsz a verandára, a gyerekek elcsacsogják neked, mi történt velük az óvodában vagy az iskolában, én panaszkodnék, hogy kevés a koszt pénz... Fáradt vagy, fáraszt a csacsogásunk, mégis olyan boldog vagy, amit el sem tudtál volna képzelni. És akkor eszedbe jut, hogy apád pont ilyen életet álmodott neked. És akkor majd előveszed a szívat és rágyújtasz.

Férfi: És te?

Asszony: És én mi?

Férfi: Te milyen életet álmolsz a gyerekeinknek?

Asszony: Boldog és szabad életet. Neked ezek fennkölt és elvont fogalmak, nekem sokkal egyszerűbbek. Én azt szeretném, ha minden reggel tejet tudnék a bögréjébe tölteni, hogy egyszer el tudjunk menni a tengerhez, amit sohasem láttam, hogy ne kelljen megjárásunk magunkat előtte, nehogy kikotyogjon valamit az iskolában... Szeretném, ha ismerné a narancs és a csokoládé ízét.

Férfi: Szóval szeretnéd, hogy Coca-Cola mámorban fetrengve nőjön fel?

Asszony: Inkább, mint hogy megfulladjon itt. Gúnyolódj csak, nekem fontosak ezek az apróságok.

Férfi: Rendben, nem gúnyolódok. De akkor is szeretném, ha válaszolnál arra a kérdésre, hogy mit szeretnél, milyen ember legyen belőlük?

Asszony: Most én nem értelek.

Férfi: Te azt mondd, hogy szeretnéd, ha könnyű élete lenne. Én azt szeretném örökölni, hogy emberek legyenek. Hogy legyen sorsuk, arcuk, életük, hogy szóljon valamiről. Én szívesebben adnám nekik örökségül a nehézségeket, mint a könnyű, gondtalan életet.

Asszony: Miért?

Férfi: Gondold el: azért vagyunk azok, akik lettünk, mert itt éltünk. Génjeinkben hordozzuk ezt a földet, az ezeréves történelmünket. Minden csapás, ami minket ért, formált minket. Nekünk mindig volt valami nagy cél, amiért élnünk kellett, ha más nem, a túlélés, hogy a

szeretteink életben maradjanak. Soha nem értünk rá a saját egyéni kis nyavalyáinkkal foglalkozni. Talán ezért lettünk mások.

Asszony: Jobbak? Többek?

Férfi: Talán nem jobbak. Lehet, hogy jobbak, lehet, hogy rosszabbak. De valakik, nem üresek. A sors formált minket, kemény csapásokkal rajzolt ránk egyedi vonásokat. Emberek lettünk, nem üres lapok. És én azt szeretném, ha a gyerekeink is ezek lennének.

Asszony: Én azt hiszem, ha lesznek gyerekeink, felelősek vagyunk értük. Te, ha nagyon akarod, vállalhatod a nyomort, a kilátástalanságot valamilyen szent cél érdekében, de ahhoz nincs jogod, hogy engem erre kényszeríts, arra meg semmiképpen sem, hogy a gyerekeinket erre a sorsra szánd.

Férfi: Nincs ahhoz jogom, hogy a legjobbat adjam nekik? Hogy egyéniségek, igazi emberek legyenek, ne pedig a jóléti társadalom szürke tagjai?

Asszony: Nincs.

Férfi: Miért?

Asszony: Mert egyszerűen nincs. Ez olyan dolog, amit egy férfi sohasem érthet meg. Nagyon szép gondolat, hogy a gyerekeink igaz emberek legyenek, igazi arccal, de önző és lusta dolog, hogy csak a nyomort és a keserűséget adjuk hozzá. Álszenteskedő megoldás, ha csak ennyit adunk nekik ahhoz, hogy ne legyenek a jóléti társadalom hasznos idiotái.

Férfi: Mi többet adhatunk nekik annál, hogy hazát és nem lakhelyet adunk nekik? Hogy megpróbáljuk nekik átadni a hitet, ami alapján jól-rosszul, de megpróbáltunk megélni?

Asszony: A választás szabadságát. Ha itt maradnánk és ide születnének a gyerekeink, örökre csak arra tudnának gondolni, hogy miattunk nem lehetnek szabadok és boldogok. Csak a jóllakott ember tudja az éhezést választani, az éhezőnek olyan rabság, amit nem tud önként választani. Ezért kell elmennünk.

Férfi: Lefordítsam? A között kell választanom, hogy a gyerekeimnek Isten és haza egy szép mese legyen, vagy semmi sem?

Asszony: Egy szép mese, vagy egy gyűlölt valóság. Ennyit hagyott nekünk a sors, ennyit hagyott nekünk a XX. század.

Férfi: Emlékszel, mit mondtam Péterről?

Asszony: Hogy felejtsem el? Megteszem.

Férfi: Nem, én azt kértem, hogy ne felejtsd el. Mert abból a szerelemből, az érzéseiddel való küzdelemből született meg az a nő, akit szeretek. Általa is lettél az, aki vagy. Azt hiszem, a hazával is hasonlóképpen vagyunk, mint a szerelemmel. Gyűlölhetjük, szerethetjük, lehet jó vagy rossz, de nem tudjuk kivetni magunkból, mert a részünkké vált. Károlyi, vörös- és fehérterror, Trianon, világháború, Don-kanyar, német és orosz megszállás, zsidóirtás, magyarirtás, málenkij robot, svábok kitelepítése, demokrácia, kommunizmus... Mindezt gyűlöljük, de a részünkké vált. Gyűlölt valóság, de valóság. A sors minket emberré kovácsolt.

Asszony: És ez többet ér, mint a boldog, gondtalan élet?

Férfi: Talán igen. Szeretlek. Szeretlek mindennel, a napi marakodásunkkal, a kihűlt ágyunkkal, mindennel együtt. Lehet, ha Amerikában születünk, akkor nem tudnánk szeretni. Ha csak egy olyan nő lennél, akinek a Coca-Cola, a Buick, a divat lenne az egész élete, akkor nem tudom, hogy lenne-e benned olyan, amibe szerelmes tudnék lenni.

Asszony: Te... Te valóban szerelmes vagy belém?

Férfi: Igen. Nem érzed?

Asszony: Nem. És sohasem mondd. Azt hittem, elmúlt.

Férfi: Nem látod, hogy mindent, amiért eddig éltem, a hazámat, a hitemet képes lennék félredobni? Ez ezerszer több, mint egy koptatott szó. Ennek a szónak: szeretlek, szerelemmel, nincs értelme, ha naponta kimondjuk. Ez olyan, mint a gyerekkorunkban a Szent Korona volt: a legtöbben nem láttuk életünkben, mégis mindenhol ott volt.

Asszony: Nem. A szeretet, a szerelem, olyan az életünkben, mint a Szentmisén a Credo, a Hiszekegy. Minden nap, minden alkalommal, amikor csak lehetőség van rá, ki kell mondanunk. Napról napra meg kell erősíteni. És nekem szükségem van rá, hogy kimondd, még akkor is, ha én képtelen vagyok arra, hogy kimondjam.

Férfi: Dobjak el mindent, abban a reményben, hogy egyszer te is kimondod?

Asszony: Talán önzően hangzik, de igen. Szükségem van rád. És hidd el: érdemes várni. Mert ha egyszer ki tudom mondani, akkor az mindennél többet fog jelenteni. És nem nekem kéne mondanom, hanem neked érezni, hogy a szeretet sohasem üzlet. A szeretet adni akar, nem számolja, mit kap cserébe.

Férfi: Szerelmes vagyok beléd. Ne haragudj, hogy csak így mondom. Nincs virág, nincs halk zene a háttérben.

Asszony: Köszönöm, elég. És remélem, hiszem, hogy egyszer tűzzel, szenvedéllyel is fogod mondani. Én erre várok.

Férfi: És arra, hogy elinduljunk végre. Hogy elinduljunk Andau-felé, hogy végre átérjünk azon az áldott és átkozott hídon. És akkor tudni fogod, hogy magamból mindent megtagadtam, kivéve a szerelmet, amit irántad érzek.

Asszony: De én ezt nem akarom.

Férfi: Mit?

Asszony: Hogy feladd magadat.

Férfi: Nem ezen rágódunk egész este?

Asszony: Nem. Én azt szeretném, ha megmaradnál annak, aki vagy, ha ki tudnál teljesedni. Ha azt, amit értéknek tartasz magadban, nem kivetnéd magadból, hanem egy szabad országban kiteljesítenéd.

Férfi: És ha én erre képtelen lennék? Mert nekem kell ez a pórias szürke kis ország, hogy ön-magam legyek?

Asszony: Nem tudom. Talán akkor még az is jobb lenne, ha engem felejtene el, ha szétválnánk. Mert nem akarom, hogy feladd magadat értem.

Férfi: Néha annyira nő vagy, mintha Éva anyánk óta minden nő benned egyesülne. Ha maradni akarok, az nem jó. Ha elmennék veled, az sem. Mit akarsz tulajdonképpen?

Asszony: Ha jókedvűen... nem ez rossz szó. Jókedvűen nem hagyja el az ember a családját. Ez olyan döntés, mint amikor az ember a vallását változtatja meg. Bármennyire is tudja vagy érzi, hogy az új Isten az igazi, mindig ott van benne a kérdés, hogy mi van akkor, ha a másik hit vezet az üdvösségre? Szóval, nem azt kérem, hogy jókedvűen gyere velem.

Férfi: Akkor mit?

Asszony: Hogy lásd be, hogy igazam van. Hogy ne a kedvemért gyere, hanem azért, mert te is így gondolsz.

Férfi: Már nem elég, hogy azt teszem, amit akarsz, hanem önként is tegyem?

Asszony: *(felnevet)* Hát, mint tudjuk, az osztályharc éleződik! Egyszer az elnyomott rétegek is kimondják, hogy elég volt!

Férfi: Ahogy mi kimondtuk októberben?

Asszony: Valahogy úgy. De az ország szintjén, azonkívül, hogy egyszer kimondtuk, nem értünk el semmit. Most csak annyit tehetünk, hogy a saját életünkben legyünk szabadok.

Férfi: És akkor újra, mint minden ötödik percben, visszatérünk az alapkérdéshez: ehhez el kell-e hagynunk a hazánkat?

Asszony: Igen. Mert a kommunizmus, a zsarnokság nemcsak egy külső erő, hanem beleívódik a vérünkbe is. Lassan már mi magunk is zsarnokká válunk, ha mással szemben nem is, de magunkkal, a szeretteinkkel.

Férfi: Úgy érezted, hogy a zsarnokod vagyok?

Asszony: Talán nem igaz, de úgy éreztem, hogy igen. Csak én voltam az egyetlen ember, aki felett uralkodhattál, mert csak én szerettelek. Most hátraarcot csináltál és magaddal kegyetlenkedsz. De én azt szeretném, ha szabad és önmagad lennél. De itt úgy átítatja a zsarnokság az életünket, hogy nem tudunk szabadulni tőle. Igen, el kell mennünk.

Férfi: Azt hiszem, értem, mire gondolsz. Nem akarlak leuralni. Szeretném, ha úgy döntenél, hogy maradjunk, de még jobban, hogy végre ne szenvedj, hogy szabad légy.

Asszony: *(pillanatra elhallgat)* Tudod, hogy most egy pillanatra meginogtam? Hogy soha nem álltam olyan közel ahhoz, hogy maradjunk, mint most. De... Ne haragudj rám. Már elmúlt a pillanat.

Férfi: Akkor megyünk. Nem kérdés. Eddig megpróbáltam küzdeni, egy új életet felépíteni. Nem sikerült. Kudarcot vallottam. Feladom. Még a hitet, a hazát egy darabig őrizni fogom, ahogy mondtad, az ember nem tudja egyik napról a másikra feladni a hitét.

Asszony: Egész nap veszekedtünk... Mindenfélét vágtunk egymás fejéhez, mégis kitartasz mellettem. És mindent feladsz. Megéri? Nem lehet, hogy csak kétségbeesetten keresed bennem azt a nőt, akit egykor szeretted. *(a férfi felé fordul, megragadja az arcát és kényszeríti, hogy ránézzen)* Nézz rám! Megöregedtem.

Férfi: Gyönyörű vagy. Mint az első nap, amikor megláttalak.

Asszony: Vak vagy. A szemembe nézz. Ott öregedtem meg. Egy nő ezerféleképpen el tudja hitetni a férfiakkal, hogy a teste nem öregszik, legalábbis pár évig. De a szem nem tud hazudni. Ha az megtörik, nincs az a kencefice, ami meg tudná fiatalítani. Nem látod, hogy mennyire reménytelen, hogy újra azt a nőt találj meg bennem?

Férfi: Pedig ugyanaz a gyönyörű lány vagy, akibe beleszerettem.

Asszony: Bolondság. Ezek az évek nem múltak el felettem sem nyomtalanul. Már nem tudok csillogó szemekkel a szemedbe nézni, legfeljebb a tehetetlenség könnyeivel. Megéri?

Kérlek, várj egy percre, mielőtt válaszolsz. *(elengedi a férfi arcát, hátat fordít neki rendezkedni kezd a földön)*

Férfi: *(mozdulatlanul halkan beszélni kezd)* Talán igazad van. Azt a nőt, akit megszerettem, már hiába keresném benned. Kegyetlen, de fájó igazság. Ahogyan már én sem leszek sohasem az a férfi, akit te egykor megismertél bennem.

Asszony: *(még mindig nem néz a férfi szemébe)* Akkor adjuk fel?

Férfi: Nem, soha. Talán az a valaki, akit megismertem, akibe beleszerettem, már nem létezik, de te igen. Talán lehet, hogy már nem vagy ugyanaz, mint huszonévesen, lehet, hogy lelkileg megtörtél, hogy nincs meg benned az a ragyogás, mint régen, hogy már fáradt vagy, nem tudunk éjszakákat végigbeszélgetni az élet értelméről, arról, hogy miben érdemes hinned, Hogy már sohasem fogsz még egyszer úgy rám mosolyogni, mint azon a téli napon.

Asszony: *(a könnyeivel küszködve)* Értem. Akkor vége. Köszönöm az őszinteségedet.

Férfi: Még nem fejeztem be. Lehet, hogy mindez már nincs meg sehol. De te vagy. Ha néha felnevelsz, még akkor is, ha nem velem, ha nem nekem, beleborzong a szívem. Nincs szebb hang, mint a csilingelő nevetésed. Nincs szebb látvány, mint amikor megrázod a fejed és a fürtjeiden megcsillan a napfény. Amikor mosakodsz, nem mehetek be a fürdőszobába, már nem engeded, hogy lássam a tested, mégis tudom, hogy ez a legszebb test a világon.

Néha, amikor nem veszed észre, nézlek, ahogyan teszel-veszel. Gyönyörű minden mozdulatod.

Asszony: Megöregedtem, nem szeretem, ha nézel, ronda öregasszony lettem.

Férfi: Szépen öregszel. Tudod, sok ostoba férfit megcsal a fiatalság: beleszeretnek egy nőbe, akiben csodálják a fiatalságot, de nem gondolnak bele, hogy ha ez eltűnik, semmi sem marad. De te más vagy; a te szépséged örökre megmarad. Szeretnék veled nyolcvanévesen is szeretkezni.

Asszony: *(felnevet)* Szép is lenne! Még öregasszonyként sem hagynál békén aludni!

Férfi: Soha! Mindig veled akarok lenni. Soha nem akarok nélküled lenni egy percet sem.

Asszony: *(elkomolyodik)* Csak a perc mondatja veled ezt. Nézd, felnőttek vagyunk, már nem hiszünk a mesékben.

Férfi: Én hiszek, ha te vagy a hőse.

Asszony: Én már nem hiszek. Én még tudok józan lenni. Talán csak az lehetek. Ma éjjel számat vetettünk az életünkkel, szembe kellett nézned azzal, hogy elveszítesz és most kétségbeesetten kapaszkodsz belém. Mert félsz a változástól, hiszen annyi év óta együtt élünk, egymás életének részei lettünk. Igaz, hogy börtönben voltál, de lélekben mindig a másikhöz menekültünk. Kijöttél a börtönből és egy másik asszonyt találtál, nem azt, akit itthagytál.

Férfi: Sok minden változik bennünk és körülöttünk. Én azt szeretem benned, ami nem változik.

Asszony: Amiről te azt hiszed, örök és változatlan, az talán csak a fantáziádban él.

Talán, ha még adunk magunknak pár évet, szép csendben elhagytál volna. Vagy én téged, ha megeléjelem a szenvedést, amit neked okozok.

Férfi: És ha én szeretem ezt a szenvedést?

Asszony: A szenvedéssel nem lehet együtt élni. Vagy megszűnik, vagy túlcsordul. De mi nem élhattunk együtt ezzel, közbeszólt a történelem. Forradalom, ellenforradalom, ami forradalomnak mondja magát, és ma döntened kell. Velem vagy nélkülem. Nézz kérlek magadba! Valóban engem akarsz, vagy csak a büszkeséged akadályozza meg, hogy beismerd, hogy tévedtél, amikor engem választottál?

Férfi: Nem. Nem most döbbsz rá, hogy elveszíthetlek. Hanem amikor álmodban Péter nevét mondtad. Akkor meggyűlöltelek, de valójában magamat gyűlöltem, hogy nem tudok lemondani rólad. Hogy nem vagyok elég neked. Akkor megpróbáltalak elveszíteni, kiszakítani magamból.

Asszony: Nem vettem észre. Kedves voltál, észre sem vettem, hogy megtudtad a titkomat. Amit még én sem tudtam igazán...

Férfi: Megpróbáltalak nem szeretni. Megpróbáltalak olyannak látni, mint bármilyen más nőt. Kerestem benned a hibákat, ki akartam ábrándulni belőled. De nem sikerült.

Asszony: Miért? Pedig azt hiszem, nem voltam olyan nő, akit szeretni lehet. Minden rosszat rád zúdítottam. Ezer férfiből ezer elhagyott volna egy ilyen nőt.

Férfi: Giccses kép lenne, ha azt mondanám, hogy ezer férfiből egynek sincs ilyen nő az életében? Hogy benned megtaláltam azt a csodát, amit a legtöbb ember sohasem ismerhet meg?

Asszony: Nyáladzó lenne, nemcsak giccses. Ma éjjel kérlek, csak őszinte szavakat mondj. Kevés az időnk. A régi életünk utolsó perceit éljük, ne pazaroljuk őszintétlen szavakra.

Férfi: Kitéptelek magamból. Amikor nappal rád néztem, olyannak láttalak, mint bárki mást. Amilyenek te is látod magadat: egynek a szürke, lódenkabátos tömegből.

Asszony: Az éjszakáink sem voltak mások. Egyszer veszekedés közben azt mondtad nekem, jégkirálynő vagyok és igazad volt. Akkor miért mondtad nekem, hogy csak nappal láttál ilyennek?

Férfi: Mert minden éjjel veled álmodtam. Újra és újra átéltem a csodálatos pillanatainkat. Amikor egyszer a mezőn jártunk és a csillagképeket magyaráztad nekem és dühös voltál, hogy nem ismerem fel őket. Amikor megkértem a kezedet azzal az aranygyűrűből, amit apám órájából csináltattam. Amikor először táncoltunk együtt. Valahol a távolból zene szólt és nekem csak te voltál. És álmomban csodálatos, földöntúli szépségben ragyogtál.

Asszony: És akkor felébredtél és megláttad ezt a banyát melletted...

Férfi: Igen. És gyűlöltem magamat, hogy még mindig szeretlek, hogy még mindig azt a nőt látom benned, akiről álmodok, pedig már semmit sem érzel irántam, ha valakit is szeretsz, az már nem én vagyok. De megértettem valamit, amiről te az előbb beszéltél.

Asszony: Mit?

Férfi: Amit arról mondtál, hogy apám és a hozzá hasonlók mennyi szenvedést okoztak a világnak azzal, hogy nem tudtak lemondani. Lemondtak a családról, a létbiztonságról, az életről, de egyetlen ideálról, énjük jobbik részéről, Erdélyről nem tudtak lemondani. És amikor a kormányzói szózat felhangzott, énekelték, hogy Édes Erdély itt vagyunk, felvették az egyenruhát és nekiindultak harcolni. És talán pont ezek miatta a harcok miatt pusztult el az a bizonyos Tündérkert. Ezért erőszakolták halálba az unokahúgodat. Talán Erdély és a magyarok is jobban jártak volna, ha nem látják abba a földbe az álmaikat.

Asszony: És én Erdély vagyok neked? Én lennék a jobbik éned? Az a valami, amihez ha görcsösen ragaszkodsz, mindent elveszítesz?

Férfi: Nos, igen, eddig jutottam. Hogy talán én is azzal fojtalak meg téged, hogy nem azt a hús-vér nőt látom benned, aki vagy, aki akarsz lenni, hanem egy álomképet. Ezzel teszek örökre boldogtalanná. És akkor elhatároztam, hogy szabadon kell, hogy engedjelek. Ha valóban szeretlek és nemcsak birtokolni akarlak.

Asszony: Képes lettél volna lemondani rólam, annyira szeretsz?

Férfi: Igen. Elhatároztam, ha Péter még egyszer feltűnik a közeledben, kilépek a képből.

Asszony: Akkor mégis miért? Miért nyelted le szó nélkül azt a sok mocskot, amit minden nap, együttlétünk minden percében rád zúdítottam, ha még azt is tudtad, hogy a szívem mélyén mást szeretek?

Férfi: Egy nevetséges apróság. Emlékszel, azokban az időkben néha megvártalak munka után.

Asszony: Nem szerettem, ha eléem jössz. Már az is elég rosszul mutatott a káderlapomon, hogy egy politikai elítélt a férjem, nem kell, hogy a főnököm, az az aszott boszorkány, meglasson minket együtt. Tudom, undorító dolog, hogy a feleség fél a férjét szeretni, de én nem vagyok olyan nemzeti hős, mint te, én meghajoltam, hogy ne kelljen megtörnöm.

Férfi: Ezért kellett mindig az árkádok alatt várnom rád. Hogy ne lásson meg más. Amikor jöttél, már előre felismertem a lépteidet, még nem láttalak, de tudtam, hogy közeledsz. Már nem volt bennük csengő tündércacagás, inkább csak fáradt csoszogás, mégis te voltál.

Néha órákat kellett rád várnom, olyankor elgondolkoztam, hogy vajon megéri-e. Hogy jelentesz-e nekem még annyit, hogy ennyit fagyoskodjak.

Asszony: És jelentettem annyit?

Férfi: Nem. Azt hiszem, csak a megszokás vitt eléd, hiszen egy szerelmes férjnek ezt illik csinálnia.

Asszony: Már nem szeretted a szíved mélyén?

Férfi: Szerettelek. De éreztem, ahogy napról napra, tégláról téglára építetted a falat közénk. Hogy, ha egyikünk sem mondja ki, de már vége.

Asszony: Akkor mégis miért? Miért vagy még mindig mellettem, miért döntöttél ma éjjel úgy, hogy mindent, ami vagy, amiben hiszel, képes vagy eldobni miattam?

Férfi: Egy téli este nagyon sokat kellett várnom. Az árkádok alatt lestem, hogyan megy haza az összes kollegád. Egyedül voltam, s tudod, a hideg és a magány veszélyes egyveleg. Végigforgattam magamban az egész kapcsolatunkat. Elhatározásra jutottam: szakítani fogok veled. Izzott bennem a gyűlölet, gyűlöltem azt a részedet, ami bennem él.

Asszony: Nem emlékszem. Mi történt? Nekem csak olyan este lehetett, mint bármelyik másik, csak neked volt fontos.

Férfi: Nem jöttél. Nem bírtam magammal, minden óvatosságot félretéve a munkahelyedhez mentem. És akkor megláttalak az ablakban.

Asszony: Mit csináltam, ami ilyen hatással volt rád?

Férfi: Az ablakban álltál és almát ettél. Kifele néztél az ablakon keresztül, a semmibe és beleharaptál az almába. Az ablak kicsit jégvirágos volt, csak úgy láttalak, mint egy álmokképben, a körvonalaidat. Valószínűleg túlóránod kellett és egy pillanatra felálltál. De abban a mozdulatban, ahogy az almát etted, ahogy beleharaptál, te voltál az örök nő. Évát láttam benned, ahogy a jó és rossz tudásának fájáról szakít gyümölcsöt.

Asszony: *(az asszony az ablakhoz lép és kinéz rajta; nem tudni, hogy az utcát, vagy saját tükörképét látja)* Mesélj.

Férfi: A görög vázák örök és kortalan szépségét tükrözte a mozdulatod. Te voltál a minnesänger-ek örök ideálja: a tiszta, ártatlan, mégis túláradozó nőiesség. Kinéztél az ablakon és én tudtam, hogy engem keresel a tekinteteddel. Hogy arra gondolsz, mi lehet velem, hogy hogyan tudnál nekem üzeni, hogy késni fogsz. És abban a pillanatban újra beléd szerettem. Rájöttem arra, hogy boldog vagyok, soha nem tudok megszabadulni tőled, mindig szerelmes leszek beléd.

Asszony: Szerintem csak bambultam bele a nagyvilágba. Egy téves helyzetfelismerésre alapoznád a közös jövőnket?

Férfi: Az előbb mondtuk azt, hogy az alaptalan hitek a legmakacsabbak. Hittem és hiszem, hogy bármennyire is közénk állnak a keserves, küszködő hétköznapiak, képes vagy arra, hogy egyetlen pillantásoddal ünnepnappá változtass egy szürke téli éjszakát. És azóta is azt várom, hogy egyszer rám is úgy nézz, a szemembe, mint azon az éjszakán a semmibe.

Asszony: Egy üres pillantásra vágysz?

Férfi: Talán igen, mert az ürességet az álmaimmal be tudom tölteni. Etted az almát, apró harapásokkal, mintha minden falatnak ki akarnád élvezni a zamatát. És szerettem volna, ha nekem tudnál úgy örülni. Tudom, örült gondolat.

Asszony: Most azt hiszem, nagyon fogsz engem gyűlölni. Most már én is emlékszem... Tudni akarod, valójában mire gondoltam?

Férfi: Kérlek, ne. Hadd maradjon meg nekem ez az egy pillanat. Kérlek, ne vedd el.

Asszony: De elveszem. Nem akarom, hogy egy hamis illúzió miatt maradj velem. Inkább legyek magányos, de nem akarok hazugságban élni. Azon az éjszakán azon gondolkoztam, hogy még egy óra és indulhatnék haza. De te ott fogsz várni az árkádoknál és beszélgetnem és sétálnom kell veled, pedig az egyetlen vágyam, hogy megmosakodjak és lefeküdjek.

Férfi: Én csak egy akadály voltam?

Asszony: Csak a pihenésre tudtam gondolni. Hogy milyen jó lenne, ha nem költöztettek volna be társbérloket hozzánk, ha lenne egy saját fürdőszobánk, egy káddal, amit teleereszthetek forró vízzel, belefeküdjek és ne érdekeljen a világ. Most gyűlölni fogsz, de abban a pillanatba úgy éreztem, hogy a kommunizmus legnagyobb bűne az, hogy elvették tőlem a forró fürdőt.

Most gyűlölös?

Férfi: Már nincs bennem gyűlölet, se szeretet. Csak üresség. Fáradt vagyok.

Asszony: Nem merem megkérdezni, hogy szeretsz-e még.

Férfi: Most nem tudnám kimondani. Mintha élveznéd, hogy mindent lerombolj, ami köztünk van, ami lehetne.

Asszony: Gyűlölöm az ideáidat. Te sohasem a valóságot szereted, hanem azt a valamit, amit beleképzel. Mindegy, hogy ez a nyomorult ország, vagy egy üres pillantás.

Férfi: Álmodtam rólad...

Asszony: Volt egy álmod a hazáról, hogy szabad lehet. Képes voltál ezért még a börtönt, az akasztófa kockázatát is vállalni, nem törődtél azzal, hogy én is itt vagyok. Aztán most, hogy rájöttél, hogy ez reménytelen, képes lennél itt hagyni mindent, ukmukfukk.

Férfi: Miért baj az, hogy nem ezt a reménytelen valóságot szeretem, hanem azt, ami lehet ebből a szürkeségből?

Asszony: Mert ez nem a hazád és én sem vagyok az a nő, akiről álmodozol! A hazát és engem is úgy kell szeretned, ahogy vagyunk. Szeresd ezt a kedvetlen, reménytelen, kádárista Magyarországot, maradj itt és tegyél valamit, hogy egy kicsivel jobb legyen, de ne álmodoz egy boldog és szabad hazáról, mert beleőrülsz, vagy felakasztanak. Vagy a hozzád hasonlókkal kiromboltasz egy újabb forradalmat, márciusban újra kezditek és mindent leromboltok, ami még megmaradt.

És én...

Férfi: És te?

Asszony: Bennem is valami szöszi álomlányt látsz, aki az ablakban áll. A képzeletedben, az emlékeidben egyre szebb és fiatalabb leszek, miközben én itt vagyok, mint fonnyadó hús-vér nő. És rettegek, hogy egy reggel rám fogsz nézni, látod, hogy meghíztam és megöregedtem és kiábrándulsz belőlem.

Férfi: De nem látod, hogy mindez csak másodlagos? Hogy nekem nem az számít, hogy szemre szép vagy-e, hanem az, hogy az örök szépség, ami a szemnek láthatatlan, megvan-e benned?

Asszony: Rossz férfiduma. Fogadjunk, ha nem vagyok ott, te is megnézed a nőket az utcán.

Férfi: Nem szoktam. De ha meg is nézném őket, ha lennének is szép nők, ez csak egy pillantás, de téged örökre akarlak. Nem egy futó pillantást akarok, hanem minden nap nézni téged, látni, ahogyan megöregszel. Százévesen is te leszel nekem a legszebb.

Asszony: Most ezt mondod. De ha kimegyünk nyugatra és látod a sok szemérmetlen csinibabát a korzókon, a tengerparton, már nem leszek a legszebb a szemedben. Egyszer majd rám nézel és csodálkozni fogsz, hogy miért vagy még velem, és ara gondolsz, hogy nem lennél-e boldogabb egy fiatalabb csitrivel. És még akkor, is ha velem maradsz, akkor is lélekben más nővel leszel.

Férfi: Ilyennek ismersz? Szerinted ennyit jelent nekem a hűség?

Asszony: Most talán nem vagy ilyen, de ilyenné válsz majd. Én már öregszen. Az élet igazságtalan, hiába vagyunk ugyanolyan idősek, utánam már nem fordulnak meg a férfiak az utcán, de téged még hosszú ideig vonzónak tartanak a nők. Hogy úgy mondjam: jó pasi vagy, nem csodálnám, ha beléd szeretne valamilyen csitri. C'est La Vie. Gyakoroljuk a franciát, hátha ők fogadnak be.

Férfi: Pont a franciák? Apám forogna a sírjában. De tudod, hogy régen nem mondtál már ilyet nekem?

Asszony: Mit? Hogy egy potenciális pernahajder vagy?

Férfi: Hogy egy jó férfi vagyok. Tudod, amióta visszajöttem, egyszer sem mondtál rám semmi jót. Azt hittem, már nem is vagyok férfi a szemedben.

Asszony: Neked tényleg ez kell a boldogsághoz? Tényleg mondanom kell, nem érzed, hogy vonzasz férfiként? Hidd el, talán bennem van a hiba. Már nem ég a tűz bennem. De azt hiszem, ezzel nem vagyok egyedül, ez egy kedvetlen ország, még az érzékiséghez sincs kedvünk. Viszont, ha ez vigasztal: ha egyszer elmegyünk innen, ezer nő fog rád szállni. Jóképű vagy, ráadásul a szemükben az antikommunista ellenállás hőse is...

Férfi: Én csak a te szerelmedet akarom.

Asszony: Nektek, férfiaknak mindig az kell, ami nem lehet a tiétek. Most olyat hallottál tőlem, amit régóta akartál hallani, pedig Isten látja lelkemet, nem akartam. De most olyat mondok, amit nem akarsz hallani: félek.

Férfi: Félsz? Mitől?

Asszony: Nem érted? Hogy most hiába jössz velem, el fogsz hagyni, öregen, ráncosan, kövéren nem fogok kelleni neked. Könnyű itt szeretned, Magyarországon, ahol mindenki kiégett és kedvetlen, de a nyugati paradicsomban mit fogsz érezni?

Férfi: Miért nem tudsz bennem hinni? Hogy bármi is lesz, bármilyen is leszel, szeretni foglak.

Asszony: Ugyanúgy el fogsz hagyni, ahogy most elhagyod a hazádat. Ha képesek vagyunk elhagyni azért, mert most éppen Kádár a helytartó, mert kommunizmus van, mert minden hideg, sötét, mert sohasem lakunk jól, mert kiütést kapunk attól, hogy minden alumíniumból készül.

Férfi: De eddig nem te akartad azt, hogy elmenjünk? Te beszéltél rá. Most ezt veted a szememre, hogy hallgattam Rád?

Asszony: Fenntartom magamnak a tévedés jogát. Talán tévedtem abban, hogy mindenképpen el kell mennünk. Mert igaz, hogy irtózom ettől a valóságtól, nem tudom, kint mi vár, de azt tudom, hogy ennél csak jobb lehet. Tudom azt is, hogy neked is jobb lenne kint. De most már azt is tudom, hogy ha elmegyünk, akkor nincs közös jövőnk. Emlékszel, amikor az egyetemen titokban összegyűltünk és Wagnert hallgattunk?

Férfi: Igen. A professzor úrnak még voltak régi lemezei, a lakásán összegyűltünk, mind megbízható osztályellenség, tiltott zenét hallgattunk és beszélgettünk. Utána este a fiúk hazakísérték a lányokat, mert csak a szabad nép tízpercekben javult a közbiztonság, a valóságban félni kellett.

Asszony: Régen nagyon nem értettem a Wagner operák világát, te magyaráztad el, hogy az istenek világának azért kellett összedölnie, mert megsértették az erkölcsi rendet. Először csak egy hazugság, lopás, aztán a gyilkosság, a házasságtörés... Egyetlen kis bűn is elég ahhoz, hogy a világ összeomoljon, ezért nincsen nagy vagy kicsi bűn, mind a halálba vezet. Most mi készülünk ezt a kis bűnt elkövetni: elhagyjuk a hazánkat. És érzem, hogy erre minden, amiért most élünk, össze fog omlani.

Férfi: Az egész világ, amiben élünk bűnös és rohadt. Miért pont a mi bűnünk számítana?

Asszony: Tudod, volt az a barátnőm, akit az oroszok 45-ben, Buda eleste után, megerőszakoltak. A családja és a vőlegénye utána úgy kezelte, mint egy szajhát, pária lett. Szinte kezet kellett csókolnia, hogy végül mégis feleségül vette az az alak, hogy meg tudott neki bocsátani. Akkor úgy éreztem, megérdemeljük a sorsunkat, ha a megerőszakolt nőket kiközösítjük magunk közül. Most mégis hasonló dologra készülünk: megerőszakolták a hazánkat, mi meg elhagyjuk. Mi ez, ha nem az a bűn, ami mindent szétrohaszt?

Férfi: Akkor most inkább maradni szeretnél? Lélekben már elindultam veled, de ha maradnál, örömmel maradnék.

Asszony: Nem, menni akarok.

Férfi: Eleget szenvedtél már miattam, bárhogyan dönthetsz. De azért megkérdezem, miért?

Asszony: A gyerekeinkért. Hogy nekik ne nyomorban és rabságban kelljen felnőniük.

Férfi: Választanunk kell a haza és a szabadság között.

Asszony: Már megint filozofálsz. Nekem csak annyi a kérdés: adjuk-e fel magunkat, egymást, a majdan megszülető gyerekeinkért.

Férfi: Feladjuk. Már nincsen sok időnk, pakolj, égess, amit jónak látsz. De valamit még előtte hadd mondjak el kettőnkéről.

Asszony: Mit?

Férfi: Számodra alapvetés, hogy már nincs köztünk semmi, eltűnt a szerelem, hogy el foglak hagyni. Pedig ez nem igaz. A jövő rajtunk múlik, nem hiszek az elrendelésben. Nem számít az, hogy szerelmesek vagyunk-e még egymásba, nem számít, hogy egyáltalán szeretjük-e egymást. Csak egy dolog számít: akarjuk-e egymást szeretni, akarjuk-e, hogy kettőnk élete egy legyen.

Asszony: Elég az akarat? Valaki egyszer már beszélt az akarat diadaláról. Hitlernek hívták.

Férfi: Bohóc volt, még akkor is, ha milliók haltak meg miatta. Számára, mint minden diktátor számára, akár vörös, akár barna, az volt az akarat diadala, hogy másokra kényszerítette, nekem az, ha az akaratommal saját magam tudom formálni. Valamikor hittem abban, hogy részese lehetek annak, hogy a hazám újra szabad legyen, ma már megelégednék azzal is, ha kettőnk világát tudnám boldoggá tenni.

Asszony: Érdemes akarni? Mással talán könnyebben találnád meg a boldogságot...

Férfi: Igen, érdemes.

Asszony: Miért? Mi már nem egy pár vagyunk, bármennyire is szeretnéd ezt hinni, hanem két kielégett ember, akiket csak a tehetetlenség tart egyben.

Férfi: Igen, kiégtünk, de még tudunk őszintén beszélni. Lehet, hogy nap mint nap marjuk egymást, de legalább marjuk, nem egymás mellett elvagyunk. Fájdalmat okozunk, sebeket ejtünk és kapunk, de mindez azért, mert valahol még él bennünk a vágy, hogy egymás életének a részesei legyünk. Még veszekedünk egymással, nem tudunk elmenni a másik mellett, közömbösen.

Amíg tudunk őszintén beszélni, addig van remény.

Asszony: Ennyire fontos az őszinteség?

Férfi: Igen. Mert az egész rendszer, ami elől menekülünk, a hazugságon alapul. Nemcsak a ránk kényszerített hazugságok mérgezik a lelkünk, nemcsak az, hogy már minden mondatunkat körülbírással kezdjük, hanem az, hogy már magunknak is félünk igazat mondani. Mégis, itt vagy te és itt vagyok én, lehet, hogy már nem szeretjük, hogy időnként keserűen gyűlöljük a másikat, hogy elzárjuk egymás elől a lelkünket, mégis képesek vagyunk az őszinteségre, még akkor is, ha fáj.

Asszony: Sokáig azt hittem, hogy a kegyetlenül őszinte szavaim csak téged kínoznak, de már tudom, nekem is fájnak. Mégis kéjjel okozok neked szenvedést a nyíltsággal.

Férfi: Még akkor is, ha néha úgy érzem, hogy szinte kéjelepsz abban, hogy nekem fájdalmat okozhass, még akkor is örülök. És az őszinteség, a vélt vagy valós igazságaink kimondása azt hiszem, olyan alap, amire építhetjük az életünket. A közös életünket.

Asszony: Azt hiszem, értem, mire gondolsz. Már régóta sem a szerelem, sem a szeretet szó nem lenne helyes a kapcsolatunkra, de valahol csak egymásnak tudunk megnyílni az egész világon. Te vagy nekem az egyetlen, még akkor is, ha fáj.

Férfi: *(elgondolkozva)* Igen, még akkor is, ha fáj. Hányszor mondtuk ki az elmúlt percekben...

Asszony: Mondd, szadistának tartasz engem? Amiért kiéheztetlek, amiért nem adok neked a szeretetemből?

Férfi: Csak annyira, mint minden nőt. Kérlek, ne vedd szemrehányásnak, hiszen egy férfin csak annyira uralkodhat egy nő, amennyire hagyja magát. Szeretlek téged, s ezzel vállalom a kiszolgáltatottságot. Magam akasztottam a nyakamba a hurkot. Ennyi, semmi több.

Asszony: Úgy gondolod, hogy én nem szeretlek, vagy nem szeretlek annyira?

Férfi: Dehogynem. De a te helyzeted más. Te nő vagy. Az egész életed abból áll, hogy valakitől félned kell, valaki föléd kerekedik. Uralkodott rajtad az apád, az anyád, az iskola, félned kellett a frontkatonáktól, hogy melyiknek támad kedve erőszakot tenni rajtad, félned kellett a főnöknődtől, a párttitkártól, a rendőrtől... Egyetlen valakitől nem kell félned, tőlem. Természetes, hogy abból a tengernyi szenvedés, ami előnt, rám is zúdul.

Asszony: De akkor te miért nem? Te miért vagy erős, miért nem zúdítasz rám mindent, ahogyan én teszem? Tudod, a fagyos esték. Magamban mindig így hívom, amikor hazaérsz, együtt vagyunk a szobánkban, nem szólunk egymáshoz, csináljuk a házimunkát, olvasunk... Ilyenkor szeretnék néha rád ordítani, hogy üssél meg, kiabálj velem, minden, csak ne ez a fagyos csend törjön meg.

És közben rettegek, hogy akárhogyan is húzom az időt, le kell feküdnünk, talán megpróbálsz megérinteni, hozzám bújni és bár gyűlölöm magam, össze fogok rezzeni, te meg némán a másik irányba fordulsz. Miközben valahol szeretnék jó és odaadó feleség lenni, de az esték, az életünk fagyossága megöl.

Férfi: Ne hidd azt, hogy erős vagyok... Gyenge vagyok, sokkal gyengébb, mint gondolod. Kiegytem. Tudod, amikor az ügyész halált kért, leszámoltam magamban mindennel. Nem is tudom, miért nem végeztek ki. Talán szerencsém volt, és pont akkor kezdődött Nagy Imre első miniszterelnöksége és kicsit enyhült a rendszer. De amíg meghozták az ítéletet, nem mertem arra gondolni, hogy életben maradok, mindentől elbúcsúztam, mindentől elváltam. És azóta minden mindegy.

Asszony: Tőlem is?

Férfi: Igen. Aki egyszer szembenézett a halállal, aki egyszer már leszámolt mindennel, az képtelen a félelemre. Nem hős vagyok, pláne nem erős. Csak sok mindenre, így a szeretetre és a félelemre is képtelen.

Asszony: Te így éled meg a kapcsolatunkat? Hogy csak rosszat adok neked? Semmi jót?

Férfi: Hazudnék, ha nem azt mondanám, hogy néha így érzem. A fagyos esték, napok, hónapok, évek, engem is bántanak. És legjobban azért, mert hibásnak érzem magam emiatt. Téged mindenki bánt és én nem tudlak megvédeni, nem tudtalak megvédeni, mert a hazám fontosabb volt, mint te. Mindenkitől csak rosszat kapsz, és én nem tudok annyi jót adni, hogy ezt ellensúlyozzam. Az én bűnöm, hogy nem vagy boldog. Tudom, a világ bántott, de nem a világ esküdött meg, hogy boldoggá tesz, hanem én.

Még Péter is az én bűnöm.

Asszony: Az, hogy beleszerettem?

Férfi: Az is. Mert ha én igazi férjed lettem volna, nem lett volna szükség másvalakinek a szeretetére, csodálatára. De az is, hogy itt vagyok, életben vagyok. Mert ha nem lennék, ha felakasztottak volna, szabad lennél és boldogan élhetnél vele.

Asszony: Te úgy érzed, hogy képes lennék vele élni, ha más körülmények között lennék?

Férfi: Igen. És az az élet boldogabb lenne, mint ez. Akkor ő sem a hegyekbe menne harcolni, hanem veled nekivágna a világnak, kéz a kézben, bele a naplementébe. Néhány hónapon belül jobb esetben harcban esik el, rosszabb esetben egy pincebörtönben halálra kínozzák. És ez is az én bűnöm lesz.

Asszony: Ne vádold magadat, kérlek. Péter egy álom volt. Egy kétségbeesett kapaszkodás valakibe a magányban. Nem voltál itt, azt hiszem, téged láttalak benne. Amilyen voltál a börtön előtt. Ugye tudod, hogy soha nem volt semmi sem közöttünk?

Férfi: Tudom. De ha lett volna, akkor sem tehetnék szemrehányást. Én hagytalak magadra.

Asszony: Nem volt semmi sem közöttünk. Még puszt se adtam neki, mégis ott volt a gondolataimban. És amikor rá gondoltam, úgy éreztem, hogy egy szajha vagyok, sokkal rosszabb, mintha a testemet adtam volna neki. Mert a lelkem lett az övé.

Férfi: Kínozni akarsz, hogy ezeket elmondod?

Asszony: Magamat akarom kínozni. És szeretnék feloldozást kapni.

Férfi: Tőlem? Menj el gyónni, majd a pap feloldoz. A bűnöket csak Isten bocsáthatja meg.

Asszony: Tőled. Meggyóntam, de nem könnyebbültem meg. Azt akarom, hogy te is megbocsáss nekem.

Férfi: Azt hiszem, mondtam már, hogy nem haragszom, soha egy pillanatig nem volt harag bennem.

Asszony: Ez nem elég. Meg kell bocsátanod.

Férfi: Megbocsátok. Ezt akartad hallani?

Asszony: Ez így súlytalan. Mondd, ki, hogy mit gondolsz rólam, és úgy bocsáss meg. Mondd ki, hogy minek tartasz. A bűnt néven kell nevezni, különben ott marad a mélyben és mindent megmérgez.

Férfi: Mondjam ki, hogy hűtlen voltál? De ez nem igaz.

Asszony: Mondd ki, hogy egy kurva vagyok.

Férfi: Képtelen vagyok rá. Szeretlek.

Asszony: Akkor képtelen vagy megbocsátani is. Mondd ki.

Férfi: *(bátortalanul)* Szajha? Szajha vagy.

Asszony: *(határozottan)* Kurva.

Férfi: *(küszködik magával)* Kur... Kurva.

Asszony: Köszönöm. *(odalép a férfihez, átöleli és szenvedélyesen megcsókolja. Csókolóz-
nak)* Köszönöm.

Férfi: Szeretlek.

Asszony: Szeretlek.

Férfi: Kimondtad.

Asszony: *(nevet)* Ki.

Férfi: És nem bánod?

Asszony: Nem. Azt hiszem, még sohasem volt annyira igaz ez a szó, soha nem voltam még olyan boldog, mint most.

Férfi: Tényleg boldoggá tudtalak tenni?

Asszony: El sem tudod képzelni, mennyire. És szeretném, ha te is az lennél. És azzá foglak tenni. Nem lesz több fagyos este, izomrángás, ha hozzám érsz.

Férfi: *(elkomorodik)* De tudom. Rá kell szolgálnom. Alig van már időnk, indulnunk kell.

Asszony: Indulni. Egy szabadabb és boldogabb élet felé. Hiszed?

Férfi: Hiszlek. És tudom, hogy boldogok leszünk. És te hiszed?

Asszony: Akarom hinni. Megyek pakolni, tényleg nincs már időnk. Szeretlek. És nem azért, mert valamit megteszel, vagy nem, hanem azért, mert vagy. Az a valaki, akibe egykor bele-szerettem, még akkor is, ha a sok napi nyűg ezt elfeledtette velem.

Férfi: Köszönöm. Te vagy a legnagyobb csoda az életemben. Legyen áldott és boldog a Karácsonyunk és utána minden nap a közös életünkben.

Asszony: Köszönöm, neked is, mert a csodákhoz ketten kellünk. Megyek. Addig kicsit pihenj. Bármelyik pillanatban itt lehet a teherautó értünk. *(kimegy)*

Férfi: *(fölveszi a földről a Radnóti kötetet és leül a fotelba)* Hát ennyi maradt. Néhány vers egy ronggyá lapozott kötetben.

(Olvasni kezd, kis idő elteltével a Költő kilép a háttérből)

Köszönöm, hogy eljöttél. A Biblia után a te verseid adták nekem a legtöbbet. Te most hogyan döntenél? Amikor a börtönben voltam, mindig a te bori verseidhez menekültem. Megpróbáltam felidézni magamban, a cellatársaimmal raktuk össze a sorokat. És erőt adtál. Mert megmutattad, hogy a pokolban is lehet embernek, magyarnak maradni, akkor is lehet hinni és remélni. De most nem tudom... Te mennél vagy maradnál?

Szeretem a párizsi verseidet is, szeretném látni a helyeket, ahol születtek. Szeretném látni a Cujas sarkán a járdát. De közben bizonytalan vagyok. Te itt maradtál. Pedig tudtad, hogy halálraítéltek. Mégis itt maradtál és megírtad a legszebb verset a hazáról. Nem volt már hazád, és nem voltak barátaid sem. Kigúnyoltak, hogy mi ez a hazaffyaskodás... A haza meg kitaszított magából. Egy tarkólövést kaptál és egy tömegsírt. Mégis, bár tudtad, hogy így lesz, magadban őrizted a hazát.

Ha tudtad volna, hogy ez lesz, hogy ez vár rád, akkor is maradtál volna? Nem próbálsz meg elszökni imádott Párizsodba, vagy más biztonságos földre?

(a Költőre néz, de az nem válaszol)

Pedig válaszolnod kell. Akár elmegyek, akár maradok, te velem leszel. Ha maradok, majd a Nem tudhatom-at mondom, ha megyek, valamelyik párizsi versedet. De melyik az igazi arcod? A világpolgár? A hazafi? Egyáltalán külön lehet választani, ahogy az emberiséget és a hazádat szeretted?

Költő: *(csendben, épp a hallgatóság határán)* A hold ma oly kerek...

Férfi: Az Erőttetett menet. 1944. Én még gyerek voltam, alig értettem valamit abból, ami körülöttem történik, de abban évben férfivá kellett érnem. Te meghaltál, ahogy az apám is. Ugyanazon az őszön. De az apám azért az államért halt meg, ami téged halálra ítélte. Ő a szivarjait, az álmait hagyta rám, te a naplódát és a verseidet a Széchényi Könyvtárra. Mind a ketten tudtátok, hogy meg kell halnotok, mind a ketten vállaltátok a sorsotokat. Amikor téged baromként hajtottak Lager Brünnebe, apám akkor halt meg a dél-erdélyi hadműveletekben. *(a költőre néz, de az hallgat)* Igen, akkor írtad ezt a verset. A hold ma oly kerek...

Ti tudtátok, hogy meg kell halnotok, mégis, egyetlen panaszszót sem ejtettetek. Csak mentetek az utatokon. Évekbe telt, amíg apám halálát fel tudtam dolgozni és ebben te segítettél. Ő nem írt, nem volt ideje, nem tudtam, hogy mit gondolt, mit érzett a halála előtt. De te verseket írtál, magadban a Bibliát idézgetted, lelked minden rezdülését lejegyezted. Azt hiszem, apámat benned láttam.

Költő: A hold ma oly kerek...

Férfi: Honnan volt erőd, hogy a munkatáborban fejből fejezeteket idézz a Bibliából, hogy megírd életed legcsodálatosabb verseit? Honnan?

(a Költő hallgat) Nekem tudnom kell! Mert ma éjjel döntenem kell, s akár maradok, akár megyek, erősnek kell lennem. Ha megtudom a titkodat, lesz erőm, hogy jól döntsek. Én szabad vagyok most, már amennyire az ember egy parancsuralmi rendszerben szabad lehet, de nem vagyok börtönben, amikor kilépek az ajtón, ha akarok, jobbra, ha akarok, balra indulok. Ha szomjas vagyok, kinyitom a csapot és iszom a vízből. Tőled életed utolsó hónapjaiban mindez megtagadtatott. Mégis úgy érzem, hogy kettőnk közül te mondhattad el

magadról, hogy szabad vagy. Én mindig meg akartam felelni valakinek, apámnak, Istennek, a hazámnak, a feleségemnek. Én mindig valakinek a szolgálja voltam. Te ugyanazokat szolgál-
tad, mint én, de szabad emberként. Szolgáltál, de szolgálva nem váltál. Mi volt a titkod, hogy
még ahhoz is volt erőd, hogy saját éneddel is szakítsál: képes voltál levetni régi hitedet,
amikor máshol ismerted fel az igazságot.

Te is meghaltál, akár az apám, és egyikőtök sem mondta el a titkot: hogyan legyünk erősek,
hogyan legyünk bölcssek az igazság mellett dönteni... Az életed a felszínes igazságok szintjén
nem értelmezhető. Levetted zsidóságot, mint egy kinőtt ruhát, de héberül lettél keresztény.
És amilyen könnyen lemondta a régi hitről, olyan keményen maradtál magyar. Hűséges
voltál ahhoz a nemzethez, amelyiknek a képviselői megfosztottak a szabadságotól, amelyik
megfosztani akart az életedtől. Az utolsó verseidben sincs se fájdalom, se vád. Csak a hit a
hazában, az otthonban, szeretetben. Azt mondják, magyarok aláztak és gyilkoltak meg, mégis
a Razglednicákban német szavakat adsz a kínzóid szájába, mintha nem akarnád, hogy a
halálad miatt a magyarság kerüljön a vádlottak padjára.

Amióta meghaltál, nem sok minden változott meg. Most is egy birodalom szállja meg az
országot, csak éppen nem nacionalista, hanem nemzetek feletti. Most is vannak, akik nem
kényszerből, hanem önként, kéjjel szolgálják a hatalmat és átgázolnak mindenkin, aki nem
helyesel lelkesedve, ezernyi kis Führer és Sztalin tartja fenn a rettegés rendszerét. És most is
ugyanaz a kérdés: szabad-e elmenni? Még a hazánk ez az ország? A választ akarom!

Költő: A hold, ma olya kerek.

Férfi: A versed. *(megpróbálja felidézni, mintegy magának mondja csak)*

Bolond, ki földre rogyván   fölkel és újra lépked,
s vándorló fájdalomként   mozdít bokát és térdet,
de mégis útnak indul,   mint akit szárny emel,
s hiába hívja árok,   maradni úgyse mer,
s ha kérdezed, miért nem?   még visszaszól talán,
hogy várja őt az asszony   s egy bölcsőbb, szép halál.
Pedig bolond a jámbor,   mert ott az otthonok
fölött régóta már csak   a perzselt szél forog,
hanyattfeküdt a házfal,   eltört a szilvafa,
és félelemtől bolyhos   a honni éjszaka.
Ó, hogyha hinni tudnám: nemcsak szivemben hordom
mindazt, mit érdemes még,   s van visszatérni otthon;
ha volna még! s mint egykor   a régi hűs verandán
a béke méhe zöngne,   míg hűl a szilvalekvár,
s nyárvégi csönd napozna   az álmos kerteken,
a lomb között gyümölcsök   ringnának meztelen,
és Fanni várna szökén   a rőt sövény előtt,
s árnyéket írna lassan   a lassu délelőtt, –
de hisz lehet talán még!   a hold ma olya kerek!
Ne menj tovább, barátom...

Költő: *(szomorúan mosolyogva)* ...kiáltás rám! s fölkelek!

Férfi: *(az ablakhoz lép és kinéz rajta)* Itt nem látszik se a hold, se a csillagok. Sötét van.
Mégis, azt hiszem, értem. Kiáltás rám, s felkelek... Mert élni kell. Nem magunkért. A másikért.
Az otthonért, ha úgy tetszik, a hazáért. Talán igazad van, fel kell kelnem, élnem kell, itt kell
élnem, mennem a sorsom elé, akár élet, akár halál, akár szabadság, akár börtön. Itt kell
maradnom.

Ha egyedül lennék, a kérdés nem lenne kérdés többé. Akkor egyértelmű lenne, hogy maradnom kell. De nem vagyok egyedül. Vajon Te maradtál volna, ha tudod, hogy ez nemcsak a te halálotat, hanem Fanniét is jelentette volna? Ha nemcsak a te élettelen testedet lökik egy tömegsírba, hanem a szerelmedét is? Akkor is meg tudtad volna látni a hold kerekességét? Mondd még egyszer és elhiszem. Mondd még egyszer, hogy a hold valóban kerek és tudom, hogy a jó mindig jó és a haza mindig haza. Nem kérek már más választ. Csak ezt. Mondd ki még egyszer.

(A Költőre néz, de az hallgat és lehajtja a fejét. Csendben visszalép az árnyékba. A férfi egyedül marad, összeroskadva ül a fotelban. Kb. tíz másodperc múlva egy alak, az öregasszony előlép a háttérből)

Öregasszony: Fiam, én mindig jót akartam neked. Menj. Gondolj rám. Én maradtam és mi lett a vége? Kitelepítettek egy tyúkólba. Jött az első tél és megbetegedtem. Ha lett volna orvos a közelben, akkor talán még ma is élnék. Értem nem kár, amikor apád meghalt, az én életemnek is vége lett, minek még egy kenyérpusztító a világba? De ki tudja, milyen idők jönnek? Mi lesz, ha újra kitelepítenek és a feleséged is megbetegszik? Hogyan tudnál a szemébe nézni, miközben haldoklik?

Férfi: A kastélytól a tyúkólig... Ennyit adott neked a sors.

Öregasszony: Ne sajnálj engem. Szép életem volt.

Férfi: Szép? Hiszen mindent elveszítettél. Lánykorodban még királylányként éltél, birtok, kastély, bálók... Aztán lassan minden elveszett.

Öregasszony: Amikor apád megkérte a kezemet, azt mondta, soha hideg vízbe sem kell nyúlnom. A tyúkólban már a hideg víznek is örültem volna. Mégis boldog voltam. Mert nekem legalább emlékeim voltak.

Reggelente, amikor felkeltem és kimentem a kúthoz, mindig találkoztam a háziasszonyommal. Én mindig egy régi walcert dúdoltam, azt, amire először táncoltam az apáddal. Kis szertartás volt, azt mondhatod, hogy gyerekes, de azt képzeltem, hogy apád ott ül a szobában és várja, hogy kávét főzzek neki, ahogyan régen. Mosolyogtam. A többiek azt gondolhatták, hogy szegény öregasszony, belebolondult a rossz sorsába, pedig nem: csak ezen a játékon mosolyogtam. Bármit csináltam, ott volt velem apád.

Férfi: És ettől szép volt az életed?

Öregasszony: Igen. Mert nekem voltak legalább emlékeim. Néztam a háziasszonyomat, tudod, amikor a kútnál találkoztunk. Fekete kendő volt rajta, cserzett, csontos arca volt. Néztam az arcát és arra gondoltam, ezt az arcot soha senki sem simogatta meg úgy, ahogy az apád az én arcomat. Soha nem keringőzött egy gyertyafényes éjszakán, velencei tükrök nem sokszorozták meg a boldogságát. Nem ismeri azt a békét, amikor a vasárnap leültem az apád mellé, ő rágyújtott egy szivarra és beszélgettünk.

Férfi: Voltak más örömei. Mindenki megtalálhatja a saját szépséget és boldogságot az életében.

Öregasszony: Kislánykoromban talán én is így gondoltam. Úgy képzeltem, hogy a falusi életnek megvan a maga vergiliusi szépsége. De azokban az években, a halálom előtt, rájöttem, hogy ez nem igaz. Ez a szerencsétlen nő nem kapott az élettől szinte semmit sem. A régi világban éjt nappallá téve dolgozott, mégis, ha pár pengőt félre tudott tenni hetente, már irigyelték a többiek, a többi nyomorult kinézte maguk közül. Apád tisztársai egy éjjel többet vertek el, mint amennyi készpénzt költött egy év alatt. A faluban sokan irigyelték, mégis nyomorúságos élet volt. Aztán jött a háború, a fia ott veszett, a férje fogságba került. Amikor

bejöttek az oroszok, azt hiszem, megerőszakolták. Soha nem beszélt erről, csak lesütötte a szemét, ha valaki a felszabadulást emlegette, de ebben minden benne volt.

Férfi: Fel tudta dolgozni magában?

Öregasszony: Én sem értettem. Talán neki nem kellett mit feldolgoznia. Hiszen csak azt tették vele, amiről azt mondták neki, hogy az idők kezdete óta a férfiak joga, amit túrníe kell az asszonynak. Nem tettek vele mást, mint amit a földdel tettek a faluban.

Ha megkérdezted volna, hogy szereti-e a hazáját, szereti-e a sorsát, nem tudott volna válaszolni. Szereti-e a fűszál a szikes pusztát?

Értelmetlen kérdés. Ez az élete.

Férfi: És egész életében nem lázadott? Mindig mindent megadással tűrt? A fia halálát? Hogy megerőszakolták?

Öregasszony: És még mennyi minden mást... Ahogy a férjét, szinte rögtön azután, hogy a Gulágról hazatért, az AVO-n megverték. Amikor kuláknak nyilvánították őket. Amikor a másik fiukat munkaszolgálatra vitték. Mindent szóltanul elviselt. Ha valamit, ezt igazán megtanulhattam volna tőle. Ahogy tőlem ő is azt, hogy tudjon örülni azoknak az apró örömeknek, amit még meghagy az élet. Megtanultam, amire tanított, hogy megadjuk magunkat a sorsunknak és nem panaszkodtam. Talán, ha ő is megtanulta volna tőlem, hogy mindig lehet tiszta szívvel nevetni, ha máson nem, hát a saját nyomorunkon. Hogy fiatal lány koromban mennyi ruhát varratott nekem anyám, de mindet odaadnám most egy meleg télikabátért. Hogy mennyit fogyókúráztam, hogy a bálokon apádnak ne kelljen szégyenkeznie miattam, bezzeg a kitelepítésben milyen könnyen leadtam a felesleges kilókat. Mindig tudtam örülni, mindig tudtam nevetni.

Férfi: És ők nem?

Öregasszony: Nem. Azt hiszem, azért, mert nem volt soha boldog. Én '44 őszéig az voltam, legalábbis, ha visszagondoltam az életemre addig, annak láttam. Tudod, fiam, a boldogság olyan ige, aminek nincs jelen, csak múlt ideje. De apád katona volt, az utolsó években a halál árnyékában éltünk, megtanultunk minden percrek örülni, amit együtt tölthetünk. Aztán jött a postás a hírrel, hogy meghalt. És aztán újra és újra csak jött a fekete ruhájában mindenkihez az utcában... Soha nem hozott semmi jót.

De nem panaszkodom. Nekem ez volt a sorsom. Ötven boldog év, tíz nehézkes. Nem perelhetek az Úristennel.

Férfi: És most mit mondasz: menjek, vagy maradjak?

Öregasszony: Tudod, egy dolog bántott életem utolsó tíz évében. Hogy nem tudtam elmenni apád sírjához. Tudom, tömegsírba dobhatták a holttestét, nem rakhattam volna virágot a fejfájához. Mégis, szerettem volna megnézni azokat a hegyeket, azokat a völgyeket megnézni, amikért az életét adta. Biztos sok pipacs nyílik arra, azt mondják, a vér pipacsot terem. Hiába. Mert az a föld már sohasem lesz magyar. Hiába halt meg, de hűséges maradt a hazájához.

Férfi: Nem értelek, anyám. Úgy érzem, mintha kerülnéd a választ.

Öregasszony: Tudod, fiam, azt akartam mondani, hogy a haza valahol már elveszett. Ami marad: pár csont idegen földben. Apád román földben nyugszik. Én egy kis falusi temetőben, ahová már talán te sem fogsz eljutni.

Férfi: Ha itthon maradnék, akkor el tudnék menni.

Öregasszony: Minek? Csak pár csontot találnál, nem engem.

Tudod, ott falun sok mindent megtanultam, sok mindent átértékeltem az életemben. Ott a hideg szobában jöttem rá, miközben a dunyha alatt megpróbáltam összehúzni magam, hogy boldog vagyok. Néztam a háziasszonyomat, ott élt vele a férje, de sohasem mosolyogtak egymásra. Egymás mellett éltek, nem egymással. Nem egyedül, de magányosan. Velem mindig ott volt apád. Amikor meghalt, akkor is. Ha az eresztékeken átfúj a téli szél, úgy éreztem, mintha karácsonyi dalokat énekelnének Szenteste. Ha füstölt a kályha, a szivarjait éreztem benne... Mondd, megvannak még a szivarjai? Vagy elszívtad őket?

Férfi: Ma este vettem elő őket. Most már tudom a titkukat: az álmait őrizte a szivarjaiban. Nem merem elszívni, hiszen amiről álmodott, mind megromlott, hát mégis. Ha elindulunk, akkor mind elégetem. De nem tudom... Kérlek, segíts.

Öregasszony: Az anyád vagyok, nem hallgatsz rám, ez az anyák sorsa. Fiúgyerek vagy, becsülöd, tiszteled az anyádat, de csak nő vagyok, akire nem hallgatnak az erős férfiak.

Férfi: Azért idéztelek meg, mert tudni akarom, hogy mit gondolsz.

Öregasszony: Menj! Fogd a feleséged kezét és meneküljtek! Hidd el nekem, a legfontosabb az életben, hogy akit neked rendelt a sors, sohase engedd el. Tudod, a kitelepítésben mit nem adtam volna azért, ha apád még egyszer megfogná a kezemet, megsimogatná az arcomat? De már nem lehetett. Neked viszont még itt van a feleséged... Ne engedd el. Őrizd meg. Ha itt maradsz, rá is az vár, ami rám várt. Ne akarj neki rosszat. Szeresd.

Férfi: Szerinted még szeretjük egymást? Vagy csak kétségbeesetten győzködjük magunkat, hogy még van köztünk valami? Valami, amibe szeretetet tudunk beleképzelni.

Öregasszony: Talán csak egy buta képzelgés. Talán éveken keresztül csak úgy éltetek egymás mellett. De ma éjjel csoda történt: kibukott belőle a fájdalom, a vád.

Férfi: És ez jó?

Öregasszony: Igen. Hidd el nekem: amíg saját magunkba zárjuk testi és lelki nyavalyáinkat, amíg másnak, egésznek akarjuk mutatni magunkat a másiknak, amíg félünk, hogy mi lesz, ha kiderül a gyengeségünk, addig nem tökéletes a szeretet. A tökéletes szeretet képes vállalni saját tökéletlenségünket.

Férfi: Köszönöm, anyám. *(Az öregasszony visszalép az árnyékba)*

Gyerek: *(Előlép a háttérből)* Apám.

Férfi: Ki vagy?

Gyerek: A fiad, aki lehettem volna, ha anyám nem vetél el miattad. Gondolj arra: ha ki mentek, akkor nekem is boldog és szabad életem lesz.

Férfi: És ha maradunk? Akkor nem születsz meg?

Gyerek: Talán igen. De ha mégis, egész életemben gyűlölni foglak, hogy nyomorban és rabságban kell élnem.

Férfi: De legalább magyarként.

Gyerek: Neked még számít valamit ez a szó, nekem nem. Majd legfeljebb jó francia vagy amerikai leszek. Miért lenne ez rosszabb, mintha jó magyar lennék? Te az apám vagy, az apám lehettél volna... Az álmaidat láttad bennem. Akármennyire is azt mondd, hogy bűn volt fegyvert fogni, talán egy pesti srácot láttál bennem. Talán úgy érezted, hogy apád árnyékában élsz, hogy nem tudsz felnőni hozzá, ezért azt álmodtad, hogy a te szerencsétlen életed után majd bennem találod meg a teljességet. Pedig én nem vagyok más, nem álom vagyok, ön-magam szeretnék csak lenni.

Férfi: Eszembe jut édesanyám régi meséje... Egy anyának meghalt a gyermeke. Útnak indult, hogy megkeresse a halált, hogy visszakérje tőle a fiát. A világ végén megtalálta. A halál azt mondta neki, hogy a fia életre kel, ha sorsot választ neki. És megmutatta az anyának a sorokat, amik közül választhat: a szívtelen gazdagét, a nyomorgó szegényét... És a nő nem tudta eldönteni, hogy a lelketlen gazdagságot, vagy a keserves szegénységet válassza a fiának. Egyedül ment haza.

Ha rád gondolkodok, mindig ez a mese jut az eszembe. Nekem megadatik, hogy születendő gyermekemnek sorsot válasszak: a boldog hazátlanságot vagy a boldogtalan maradást. De lehetnél-e boldog haza nélkül?

Gyerek: Haza... apám, ez a szó, csak neked fog jelenteni valamit. Ha a többi disszidenssel leülsz a sarki kocsmában, a sör mellett, neonfényben halkán a székely himnuszt fogjátok énekelni, s én majd értetlenül nézem, ha épp arra járok, hogy mi lehet az az ismeretlen nyelven énekelt dal, amitől könnyezni kezdesz?

Te majd mesélsz nekem az otthonról, talán gyerekként el fogom hinni, hogy ez a föld, az elvesztett óhaza a legendák földje, de ha egyszer turistaként idelátogatok, megborzadok a szürkéségtől, a töredezett aszfalttól, az üres műkö virágtartóktól. És sohasem térek ide vissza.

Magyarország csak neked lesz haza. Nekem a haza az USA lesz, vagy az az ország, amelyik befogad. Nem az, amelyik kivetett magából. Te énekelheted az Isten áldd meg a magyart, de nekem már ez lesz a természetes: *(énekel)* „O say, can you see, by the dawn's early light...”

Férfi: És nem fog semmi sem hiányozni? Neked semmit sem jelent, hogy ha maradtam volna, akkor más, értékeesebb ember lettél volna?

Gyerek: Értékeesebb?

Férfi: Igen. Olyan, aki értékek szerint él.

Gyerek: A te értékeid szerint. Nekem már mások lesznek az értékeim. Képes leszel ezeket elfogadni? Hogy már nem a te utadon akarok járni?

Férfi: Akkor megszakad az a valami, amiben apám hitt és én is megpróbáltam megélni?

Gyerek: Talán ez is csak öncsalás volt. Talán te is megtagadtad az apádat, talán ő is csalódott benned. Talán csak féltél ezt a szakítást nyíltan felvállalni. De én már más nemzedék leszek. Én már nyíltan lázadok ellened és az ellen, amiben hittél. Ami majdnem megölt téged, ami majdnem megnyomorította az anyámat.

Férfi: És ha mindezt megteszem: ha elszököm Nyugatra, ha szabadon és jólétben élhetsz, akkor szeretni fogsz?

Gyerek: Amíg kicsi leszek és érezni fogom, hogy szükségem van rád, gyakran fogom mondani ezt a szót. Aztán megnövök és már nem fogom tudni kimondani ezt a szót. De boldog leszek és neked ez lesz a legnagyobb öröm az életben.

Férfi: És ha mégis maradnánk, akkor szeretnél?

Gyerek: Akkor gyakran mondanám... Hiszen egymásra lennénk utalva. Ha élni akarnánk, össze kellene tartanunk. A félelem és a ránk zúduló gyűlölet szeretetet teremtene bennünk.

Férfi: Köszönöm, fiam. Szeretlek.

Gyerek: Apám, én még nem élek. Csak egy képzelt kép vagyok. Nem szerethetsz.

Férfi: Ha képzelek, akkor miért nem tudod azt mondani, hogy szeretsz?

Gyerek: Mert őszinte vagy, tudod, nem lenne igaz, még elképzelve sem a szó.

Férfi: Azt mondd, menjek?

Gyerek: Igen. Anyámért és értem, ha magadért már nem is.

(Néma csönd. A férfi felváltva néz a sötétben álló alakra, az öregúrra.)

Férfi: Apám?

Öregúr: Igen. *(de marad a sötétben, végig csak a kontúrjai látszódnak)*

Férfi: Te mit mondasz?

Öregúr: Én nem mondhatok semmit, tudod, halott vagyok. A halottak némák. Én meghaltam Dél-Erdélyben, '44 őszén. Magadnak kell döntened. Isten szabad akaratot adott az embernek, ha ő nem kötöz meg téged, én hogyan tehetném?

Férfi: Most nem hagyatsz magamra, válaszolnod kell. Te vagy az utolsó, akihez fordulhatok. Isten néma, a halottakat még meg tudom idézni. Menjek?

Öregúr: A fiam vagy, azt kell akarnom, hogy boldog legyél, nem mondhatok mást: menj.

Férfi: De ha te lennél a helyemben, mennél?

Öregúr: Ne kérdezd. Úgyis tudod a választ.

Férfi: *(dühösen)* Nem! Nem tudom! Azt még valahogy sejtem, hogy életedben hogyan döntöttél volna, de azt már nem hogy most, halottként hogyan döntenél!

Öregúr: Halottként? A halál pillanatában megállnak az órák, már nem romlik tovább a lélek.

Férfi: De most már tudod, amit életedben nem tudtál... Hogy hová vezetett az önfeláldozásod. Erdély elveszett, pár napig volt csak újra magyar a föld, amiért az életedet adtad. Pár ezer halott és minden visszaállt. Aztán a magyarokat bosszúból ezért a pár szabad évért halomra lőtték, karóba húztak, nőket erőszakoltak halálra... Anyám a kitelepítésben halt meg. Én életem úgymond legszebb éveit a börtönben töltöttem, a házasságom meghalt... Mindez annak a nevében, amiért éltél. Most, hogy mindezt tudod, akkor is maradnál?

Öregúr: Azt hiszem, csalódnai fogsz a válaszban. Maradnék.

Férfi: De miért?

Öregúr: Neked csak elcsépezt szavak, de azért, mert ez a hazám.

Férfi: Bárkinek mondanám, kinevetne ezért a mondatért. Ha te mondd, mégis igaznak tűnik.

Öregúr: Talán azért, mert meghaltam. A halállal nem lehet vitába szállni.

Férfi: Akkor maradjak?

Öregúr: Nem mondhatom ezt. Hogy mi a helyes, neked kell eldöntened. Én halott vagyok, boldogan haltam meg, hisz abban a pillanatban valóság lett, amiről álmodtam, de neked élned kell. Magadnak kell megtalálnod az utat, nem másén járnod. Neked talán másképpen kell döntened. Szeretlek, fiam.

Férfi: Szeretlek, apám.

Öregúr: Mennem kell.

Férfi: Miért?

Öregúr: Hogy szabad legyél. Még van pár perced, hogy dönthess. Akár a maradás, akár az indulás mellett döntesz, magadért tedd meg, azért, amiben hiszel, ne azért, mert valaki ezt vagy azt várja el tőled.

Férfi: Nehéz terhet raksz a vállamra.

Öregúr: Tudom, fiam. De a szabadság mindig nehéz teher. Egyszerűbb a szolgálat – de az csak létezés, nem élet.

Isten áldjon.

(Kintről az asszony léptei hallatszanak. A gyerek és az öregúr visszalépnek a sötétbe)

Asszony: *(Belép, egy szőttes van a kezében)* Nézd mit találtam! Majdnem itt maradt... Még anyámtól kaptuk nászajándékul, még az ő anyja hozta Erdélyből. Ennyi maradt a régi otthonunkból. Mi is elvisszük magunkkal. Hogy ezt tudjam adni a lányomnak, ha megházasodik. Egy kis Magyarországot. Látod, nem hagyunk itt mindent, egy darabkát magunkkal viszünk. *(Nézegeti. Könnyes a szeme.)*

Férfi: Égesd el. Ha magunkkal visszük, sohasem szabadulunk el innen. Égesd el, ahogy én is elégetem apám szivarjait. Az álmait.

Asszony: Nem tudom megtenni. Valamit meg kell őrizni a régi életünkből.

Férfi: Én is meg akarok valamit őrizni. De ahhoz itt kell maradnom. De te menj, légy boldog.

Asszony: Ma este eljutottam odáig, hogy bármit el tudjak fogadni. Álmodtam egy boldog és szabad életről veled. Gyerekekről, családról.

Férfi: *(fáradt nyugalommal)* Kérlek, menj el. Nem érdemellek meg téged. Szenvedtél már eleget miattam, menj el, légy boldog. Légy szabad.

Asszony: Tudod, hogy nem tudom megtenni. Nagyon aljas vagy. Látszólag szabadon engedsz, de valójában ezzel zsarolsz.

Férfi: Menj, legalább te légy szabad. Merj élni a szabadsággal, vedd le a lelkedben viselt bilincseket.

Engem hamarosan úgyis letartóztatnak. Akkor mit csinálsz?

Asszony: Várlak. Mert nem akarok szabad lenni. Önmagában a szabadság nem érték, csak akkor, ha van mögötte valami. Nekem te jelentetted a szabadságot. Minden önzéssel, ideáloddal együtt.

Férfi: És ha kivégeznek?

Asszony: Akkor gondozni fogom a sírodat és minden nap megátkozlak. Ne merj meghalni!

Férfi: Ennyire szeretsz?

Asszony: Ennyire gyűlöllek. De már nem tudok élni nélküled. A részem vagy, mint egy rákos daganat, amit ha kívágnának, belehalna az ember. Gyűlöllek és gyűlölöm mindazt, amiben hiszel. Mégis, azt hiszem, megértelek. Amikor azt a szőtest kézbe fogtam és elképzeltem, hogy hogyan festene az új családi házunk asztalán, valahol Amerikában, rájöttem, hogy sehogy sem illene oda. Ahogyan mi sem. Neked itt van a helyed, nekem meg melletted. Ilyen egyszerű.

Férfi: Képes lennél elherdálni az életedet, csak miattam? Feladni minden álmodat egy boldogabb és szabadabb életről?

Asszony: Tudom, elpocsékoltnak élni itt. Becsület, meg minden egyéb. De legalább élet. Nem látszat létezés, hanem igazi élet, igazi ízekkel. Mert máshol csak kedvelni vagy utálni tudnák, de itt tudok szeretni és gyűlölni. Akár egyszerre.

Férfi: Szeretlek. Ha töredékesen is, ha tökéletlenül is, de szeretlek, ahogy a hazámat is szeretem; feltétel nélkül.

Asszony: Még akkor is, ha ennyi fájdalmat okozok neked? Pedig hidd el, ezerszer elhatároztam, hogy kedves leszek hozzád, sohasem sikerült...

Férfi: Igen, akkor is. Mert az igazi szeretet sohasem vak; sohasem egy álomképet szeretünk, hanem a valóságot. Magyarországot évszázadokon keresztül nőként, anyaként ábrázolták a festők. Ez az anya, néha úgy tűnik, hogy mostohaként, nem édesanyaként viselkedik velünk, mégis a részei vagyunk, ahogyan ő is a részünk. El kell fogadnunk, hogy talán sohasem lesz olyan, mint az álmainkban, hogy mindig tökéletesen lesz... Mégis...

Asszony: Mit mégis?

Férfi: Mégis, ez a reménytelen küzdelem, hogy itt maradunk, hogy küzdünk érte, hogy végezzük a munkánkat, még ha csak szidást is kapunk érte, ad értelmet az életnek.

Asszony: Kedvesem... Értelek. És hidd el; ugyanilyen reménytelen szerelemmel szeretlek. Tudom, sohasem tudlak igazán boldoggá tenni, mégis ezért akarok küzdeni egész hátralévő életemben.

Férfi: *(megcsókolja)* És ez nem maga a boldogság?

Asszony: *(felnevet)* Dehogynem! Ha akarsz, elő is veheted apád valamelyik szivarját és elszívhatod, hiszen már boldogok vagyunk. *(Hirtelen kívülről dörömbölni kezdenek az ajtón.)*

Férfi: Azt hiszem, azzal még várnunk kell... Ezek értem jöttek.

Asszony: Szeretlek. És várni foglak.

Férfi: Tudom. És vissza fogok jönni. És ha visszajöttem, majd elszívom a szivart.

Asszony: Nem ha. Hanem: amikor. Akkor majd én is szippantok a szivarból. Akkor boldogok és szabadok leszünk.

Férfi: *(Megsimogatja az asszonyt és az ajtóhoz lép. A kilincsre teszi a kezét, de visszafordul)* Nem. Mi már most szabadok és boldogok vagyunk. És ezt már nem veheti el tőlünk senki sem. Soha.

Asszony: Örökké.

(Függöny.)